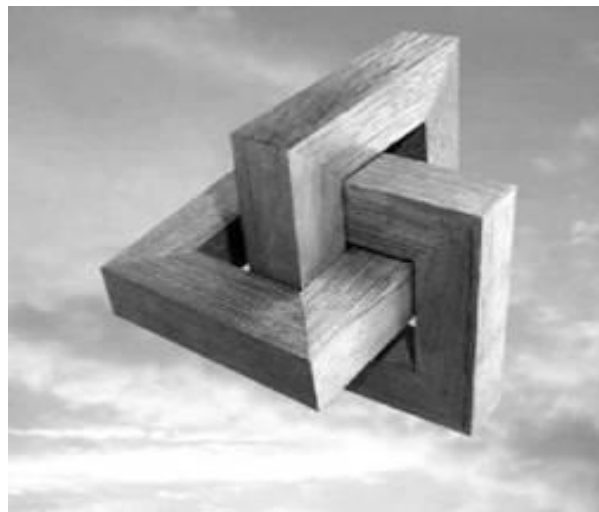

DE PLUSKLAS VERSTERKEN DOOR SAMEN TE WERKEN!

E M E R G E

E M E R G E

E M E R G E

NAAM : LIANDA LIPS

STUDENTENR. : 2123204

OPLEIDING : MASTER SEN

TOETS 5 : PGO

DATUM : 1 JULI 2013

Inhoudsopgave

De plusklas versterken door samen te werken!

Samenvatting	6
Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling	7
Inleiding	7
1.1 Context van het onderzoek	7
1.2 Probleemstelling	7
1.3 Relevantie van het onderzoek	8
1.4 Kernbegrippen	9
1.5 Eerder onderzoek	9
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	10
Inleiding	10
2.1 Hoogbegaafdheid	10
2.2 Signalering van hoogbegaafde leerlingen	12
2.3 Verschijningsstypen van hoogbegaafdheid	13
2.4 Plusklas en plusklasprogramma	13
2.5 Verrijken en compacten	14
2.6 Onderpresteren	14
2.7 Samenwerkingsverband	15

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	17
Inleiding	17
3.1 Doel van het onderzoek	17
3.2 Onderzoeksparadigma	17
3.3 Onderzoeksstrategie	17
3.4 Respondenten	18
3.5 Ethische overwegingen	18
3.6 Onderzoeksmethoden	19
3.6.1 Deelvraag 1	19
3.6.2 Deelvraag 2	19
3.6.3 Deelvraag 3	19
3.7 Data-analyse	20
3.7.1 Vragenlijsten plusklasleerlingen groep 8	20
3.7.2 Vragenlijsten plusklasdocenten	20
3.7.3 Interviews TOM-coördinator/afdelingsleider VWO en directeur WSNS Tilburg	20
3.8 Kwaliteit van het onderzoek	20
 Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten	 22
Inleiding	22
4.1 Presentatie van data en conclusies op dataniveau	22
4.1.1 Enquête plusklasleerlingen groep 8	22
4.1.2 Enquête verrijkingsklas	23
4.1.3 Enquête plusklasleerkracht	24
4.1.4 Enquête docent verrijkingsklas	25
4.1.5 Evaluatie verrijkingsklas	25
4.1.6 Interview verrijkingsklas	25
4.1.7 Interview WSNS Tilburg	26

Hoofdstuk 5: Conclusies, beantwoording van de onderzoeksvraag en aanbevelingen	28
Inleiding	28
5.1 Conclusies	28
5.1.1 Plusklasleerlingen groep 8	28
5.1.2 Plusklasleerkrachten	29
5.1.3 Ouders leerlingen verrijkingsklas	29
5.1.4 TOM-coördinator en afdelingsleider VWO	29
5.1.5 Directeur WSNS Tilburg	30
5.2 Beantwoording onderzoeksvraag	31
5.3 Methodologie: kritische reflectie	32
5.4 Betekenis van het onderzoek	32
5.5 Aanbevelingen voor praktijkverbetering	33
5.5.1 Aanbeveling 1	33
5.5.2 Aanbeveling 2	33
5.5.3 Aanbeveling 3	33
5.5.4 Aanbeveling 4	33
5.5.5 Aanbeveling 5	33
Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie	34
Inleiding	34
6.1 Evaluatie van en reflectie op het onderzoek	34
6.1.1 Praktijkachtergrond	34
6.1.2 Doel van het onderzoek	34
6.1.3 Maatschappelijke relevantie	34
6.1.4 Resultaat van het onderzoek	35
6.1.5 Betekenis van het onderzoek	35
6.1.6 Eigen leerproces	35
6.2 Critical friendship	36
Nawoord	37

Bijlagen		38
Bijlage 1:	Presentatie IBnetwerk Opmaat	38
Bijlage 2:	TOM-visiedocument	40
Bijlage 3:	Eisen waaraan een kangoeroeklas (plusklas) moet voldoen	52
Bijlage 4:	Enquête plusklasleerlingen groep 8	53
Bijlage 5:	Enquête verrijkingsklas	55
Bijlage 6:	Enquête plusklasleerkracht	57
Bijlage 7:	Enquête docent verrijkingsklas	60
Bijlage 8:	Evaluatie verrijkingsklas	63
Bijlage 9:	Interview verrijkingsklas	64
Bijlage 10:	Interview WSNS Tilburg	66
Bijlage 11:	Enquête plusklasleerlingen groep 8: grafische presentatie antwoorden	68
Bijlage 12:	Enquête verrijkingsklas: grafische presentatie antwoorden	70
Bijlage 13:	Enquête plusklasleerkracht: grafische presentatie antwoorden	72
Bijlage 14:	Enquête docent verrijkingsklas: grafische presentatie antwoorden	73
Bijlage 15:	Literatuurlijst	74

Samenvatting

Mijn onderzoek heeft als titel: **De plusklas versterken door samen te werken!** Er lijkt in de regio Tilburg weinig samenwerking te zijn tussen basisscholen en middelbare scholen op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8, maar ook tussen basisscholen onderling en tussen middelbare scholen onderling.

Uit bovenstaande constatering vloeit mijn centrale onderzoeksvraag voort:

Wordt er op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8 samengewerkt tussen het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs in de regio Tilburg en hoe kan dit bevorderd of bewerkstelligd worden?

De kernbegrippen in dit onderzoek zijn:

hoogbegaafdheid, signalering hoogbegaafde leerlingen, verschijningsstypen hoogbegaafdheid, compacten, verrijken, onderpresteren, plusklas, plusklasprogramma en samenwerkingsverband.

In dit onderzoek worden de onderzoeksstrategieën vergelijkend onderzoek en evaluatieonderzoek gecombineerd. In totaal hebben 46 respondenten meegewerkt aan mijn onderzoek. Ik heb gebruik gemaakt van vragenlijsten en interviews die ik deels op een kwantitatieve manier en deels op een kwalitatieve manier geanalyseerd heb.

Het onderzoek heeft tot de volgende aanbevelingen voor praktijkverbetering en verder onderzoek geleid:

Aanbeveling 1:

Het strekt tot de aanbeveling om de inhoud van de plusklas/verrijkingsklas onder de loep te nemen en te bekijken of deze inhoud voldoet aan de voorwaarden zoals Kieboom (2007) die stelt.

Aanbeveling 2:

Het strekt tot de aanbeveling om het team kennis bij te brengen betreffende hoogbegaafdheid en het team te leren hoe het onderwijs aan hoogbegaafden vorm te geven.

Aanbeveling 3:

Het strekt tot de aanbeveling dat basisscholen en middelbare scholen overleg plegen over de inhoud van hun respectievelijke plusklasprogramma's en deze op elkaar afstemmen zodat een overlap voorkomen wordt. De samenwerkingsverbanden PO en VO kunnen hierbij een coördinerende rol spelen.

Aanbeveling 4:

Het strekt tot de aanbeveling dat basisscholen en/of middelbare scholen samenwerken bij het opzetten van bovenschoolse plusklassen zodat er een geïntegreerd beleid op bovenschools niveau ontstaat. De samenwerkingsverbanden PO en VO kunnen deze taak op zich nemen.

Aanbeveling 5:

Het strekt tot de aanbeveling dat middelbare scholen overleg plegen met basisscholen betreffende de inhoud van hun verrijkingsklasprogramma's zodat zij hierop in kunnen spelen. De samenwerkingsverbanden PO en VO kunnen hierbij een coördinerende rol spelen.

Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de aanleiding en de probleemstelling van dit onderzoek besproken: de context van het onderzoek, de probleemstelling, de bijbehorende kernbegrippen, de relevantie van dit onderzoek en eerder onderzoek over dit onderzoeksonderwerp.

1.1 Context van het onderzoek

Binnen de opleiding Master SEN (Special Educational Needs) heb ik het profiel hoogbegaafdheidsspecialist gekozen. Tijdens het schooljaar 2011/2012 heb ik stage gelopen op OBS de Blaak¹ in Tilburg.

Tot januari 2012 heeft OBS de Blaak twee plusklassen georganiseerd: één voor de middenbouw en één voor de bovenbouw. Daarnaast heeft OBS de Blaak beschikt over een Leonardoschool (vanaf schooljaar 2012/2013 georganiseerd door WSNS (Weer Samen Naar School) Tilburg onder de naam Talent). In de Presentatie IB-netwerk Opmaat (Wittenboer, 2010, **bijlage 1**) worden 5 zorgniveaus voor ondercapaciteit en overcapaciteit beschreven. Leerlingen die in niveau 4 vallen, mogen deelnemen aan de plusklas. Leerlingen die in niveau 5 vallen worden doorverwezen naar de Leonardoschool.

De eerste helft van het schooljaar heb ik les gegeven aan de plusklas voor de middenbouw en geassisteerd bij de plusklas voor de bovenbouw. Van begin december 2011 tot half februari 2012 hebben de plusklasleerlingen uit groep 8 de verrijkingsklas van het Theresialyceum in Tilburg gevolgd. De tweede helft van het schooljaar heb ik een aantal hoogbegaafde leerlingen begeleid bij projectwerk.

Momenteel loop ik stage op het Theresialyceum (HAVO/VWO) in Tilburg.

Het Theresialyceum organiseert een verrijkingsklas voor hoogbegaafde leerlingen van groep 8 van de basisschool. Daarnaast organiseert het Theresialyceum het programma TOM (Traject Op Maat) voor de eigen hoogbegaafde leerlingen. Leerlingen kunnen zich inschrijven voor verschillende modules. Het Theresialyceum heeft ook een TOM-visiedocument opgesteld (www.theresialyceum.nl, mei 2013, **bijlage 2**).

Ik assisteer bij de groepslessen van de verrijkingsklas. Tevens assisteer ik bij de denklessen voor de eerstejaars TOM-leerlingen en geef ik een module Russisch aan TOM-leerlingen uit verschillende jaarlagen.

1.2 Probleemstelling

Er lijkt in de regio Tilburg weinig samenwerking te zijn tussen basisscholen en middelbare scholen op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8, maar ook tussen basisscholen onderling en tussen middelbare scholen onderling (de programma's worden niet op elkaar afgestemd en er vindt nauwelijks uitwisseling van expertise plaats). In dit onderzoek vergelijk ik de plusklassen voor leerlingen van groep 8

¹ Namen van scholen worden in dit onderzoeksverslag met toestemming gebruikt.

van twee basisscholen (OBS de Blaak en BS de Kring) en één middelbare school (het Theresialyceum) in de regio Tilburg met elkaar. Ik leg de programma's naast elkaar en zoek uit of er ervaringen worden uitgewisseld met andere scholen (zowel basisscholen als middelbare scholen). Ik leg de verschillende hoofdstukken voor aan mijn critical friends zodat zij mij inhoudelijke feedback kunnen geven die ik vervolgens verwerk.

Vanuit bovengenoemde constatering is mijn centrale onderzoeksvraag tot stand gekomen:

Wordt er op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8 samengewerkt tussen het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs in de regio Tilburg en hoe kan dit bevorderd of bewerkstelligd worden?

Om mijn onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, moeten de volgende deelvragen beantwoord worden:

- *Hoe zien de programma's van de plusklassen voor leerlingen uit groep 8 van twee basisscholen en één middelbare school in de regio Tilburg eruit?*
- *Is er in de regio Tilburg samenwerking op dit gebied tussen basisscholen en middelbare scholen, basisscholen onderling en middelbare scholen onderling? (Worden de programma's op elkaar afgestemd?, Vindt er overleg plaats?)*
- *Hoe kan in de regio Tilburg samenwerking op dit gebied tussen basisscholen en middelbare scholen, basisscholen onderling en middelbare scholen onderling bevorderd of bewerkstelligd worden?*

1.3 Relevantie van het onderzoek

Scholen besteden veel aandacht aan leerlingen die aan 'de onderkant' uitvallen, maar naar mijn mening wordt er nog niet genoeg aandacht besteed aan leerlingen die aan 'de bovenkant' uitvallen. In het kader van Passend Onderwijs wil de overheid hoogbegaafde leerlingen beter gaan ondersteunen. Daarom is het ministerie van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) in 2008 het excellentieprogramma PO (Primair Onderwijs) gestart, een subsidieprogramma waarbij basisscholen steun krijgen voor innovatieve projecten (www.rijksoverheid.nl, januari 2013). Om te voorkomen dat meer- en hoogbegaafde leerlingen gaan onderpresteren, kunnen plusklassen opgezet worden. Mijn ervaring is dat slechts enkele basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg een plusklas hebben voor leerlingen van groep 8. WSNS Tilburg organiseert weliswaar de werkgroep Talent in Beeld waar leerkrachten ervaringen uitwisselen en workshops kunnen volgen, maar er lijkt bij het opzetten van plusklassen nog weinig samenwerking te zijn tussen basisscholen en middelbare scholen en tussen basisscholen en middelbare scholen onderling.

In dit onderzoek wordt vastgesteld of mijn vooronderstellingen kloppen. Door samen te werken (ik denk hierbij ook aan overkoepelende plusklassen), kunnen plusklasprogramma's op zo'n manier samengesteld worden dat zij zoveel mogelijk tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van meer- en hoogbegaafde leerlingen. Bovendien worden de plusklasprogramma's dan beschikbaar voor meer leerlingen (denk aan meer- en hoogbegaafde leerlingen van scholen die momenteel geen plusklas hebben), kunnen de kosten gedeeld worden en kunnen er leerkrachten ingezet worden

met kennis op dit vakgebied. Ik zie als plusklasleerkracht alleen maar voordelen in deze vorm van samenwerking: ik kan mijn ervaringen met andere plusklasleerkrachten delen en leren van hun ervaringen waardoor mijn praktijk verbeterd wordt. Samenvattend is dit onderzoek van belang voor alle meer- en hoogbegaafde leerlingen, basisscholen en middelbare scholen, plusklasleerkrachten en -docenten en samenwerkingsorganisaties in de regio Tilburg (zoals WSNS Tilburg en OMO (Ons Middelbaar Onderwijs)).

1.4 Kernbegrippen

De belangrijkste concepten waarmee ik te maken heb met betrekking tot het praktijkprobleem en de onderzoeksvraag die ik geformuleerd heb, zijn:

- Hoogbegaafdheid
- Signalering hoogbegaafde leerlingen
- Verschijningstypen hoogbegaafdheid
- Compacten
- Verrijken
- Onderpresteren
- Plusklas (basisschool en middelbare school)
- Plusklasprogramma (basisschool en middelbare school)
- Samenwerkingsverband

1.5 Eerder onderzoek

Er is al eerder onderzoek gedaan naar hoogbegaafdheid, onderpresteren en plusklassen. Internationaal gezien is er weliswaar onderzoek gedaan naar samenwerking tussen scholen op het gebied van plusklassen, maar in Nederland is daar nauwelijks onderzoek naar gedaan. Daarin onderscheidt mijn onderzoek zich.

Tavie Alferink (2008) heeft een Masterthesis geschreven over het Steunpunt Hoogbegaafde Leerlingen. Zij noemt in haar thesis het pilotproject Hoogbegaafden (p. 23) dat van januari 2005 tot december 2006 is uitgevoerd door het Bureau Speciaal Onderwijs in opdracht van het WSNS samenwerkingsverband NOVA: *“Het doel van dit project was om een vorm van begeleiding voor hoogbegaafde basisschoolleerlingen te ontwikkelen, als aanbod op de vraag van de bovengenoemde scholen.”*

De Education and Training Committee van het Parlement of Victoria (2012) heeft onderzoek gedaan naar onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen en zegt in haar onderzoek het volgende over samenwerking tussen scholen (p.127-128): *“Several participants in this Inquiry emphasised that there is considerable potential for schools to work together to cater for their gifted students....Clustering was viewed very positively in the evidence. In particular, some participants suggested this was because it can provide access to facilities that schools might not otherwise have.”*

In hoofdstuk 1 zijn de context van het onderzoek, de probleemstelling, de bijbehorende kernbegrippen, de relevantie van dit onderzoek en eerder onderzoek over dit onderzoeksonderwerp verder uitgewerkt. In hoofdstuk 2 wordt een theoretisch kader voor dit onderzoek gegeven.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader van dit onderzoek besproken en worden de kernbegrippen (zie hoofdstuk 1) gedefinieerd. De kernbegrippen worden in verband gebracht met relevante literatuur en de onderzoeksvraag wordt op een kritisch-reflectieve manier theoretisch onderbouwd.

2.1 Hoogbegaafdheid

Om de centrale onderzoeksvraag beter te begrijpen, is het allereerst noodzakelijk om te weten wat hoogbegaafdheid precies is. Er bestaan verschillende theorieën over hoogbegaafdheid. Hieronder worden de belangrijkste vermeld:

De theorie van de meervoudige intelligentie van Gardner (1983):

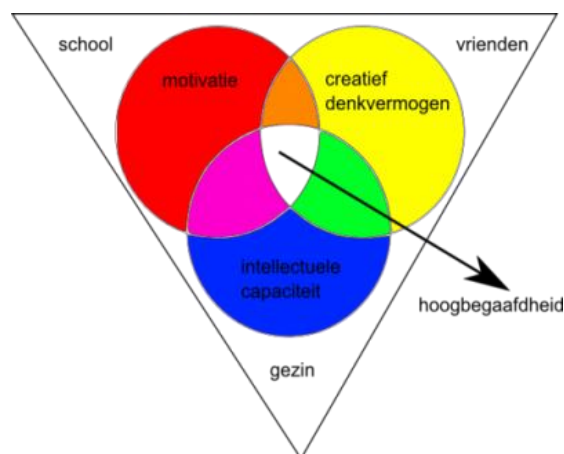
Gardner onderscheidt zeven ruime categorieën van intelligentie: verbale intelligentie, ruimtelijke intelligentie, mathematische intelligentie, muzikale bekwaamheid, lichamelijke vaardigheden, behendigheden in de sociale omgang en zelfkennis.

Het triadisch model van Renzulli (1985):

volgens Renzulli wordt de basis voor hoogbegaafdheid gevormd door drie factoren: een hoge intelligentie (hoog IQ), motivatie en creativiteit.

Het triadisch interdependentiemodel van Mönks (1995):

er wordt van hoogbegaafdheid gesproken als er sprake is van een hoge intelligentie in combinatie met creativiteit en motivatie. Er zijn drie omgevingsfactoren die invloed hebben op de hoogbegaafdheid: het gezin, ontwikkelingsgelijken en de school.

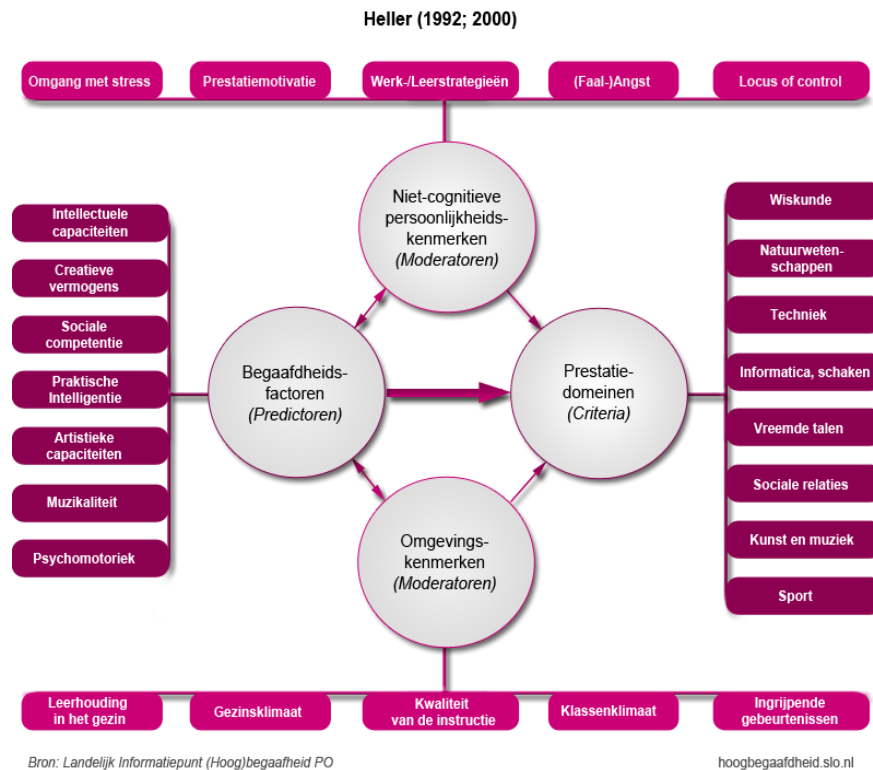

Afb. 2.1: Triadisch interdependentiemodel, Renzulli/Mönks (1995)²

² Bron afbeelding: www.rosenbrandcoaching.nl, juni 2013

Het multifactorenmodel van Heller (2000):

begaafdheidsfactoren, persoonlijkheidsfactoren en omgevingsfactoren hebben invloed op de hoogbegaafdheid. Er zijn een aantal prestatiegebieden waar de hoogbegaafdheid tot uiting komt.

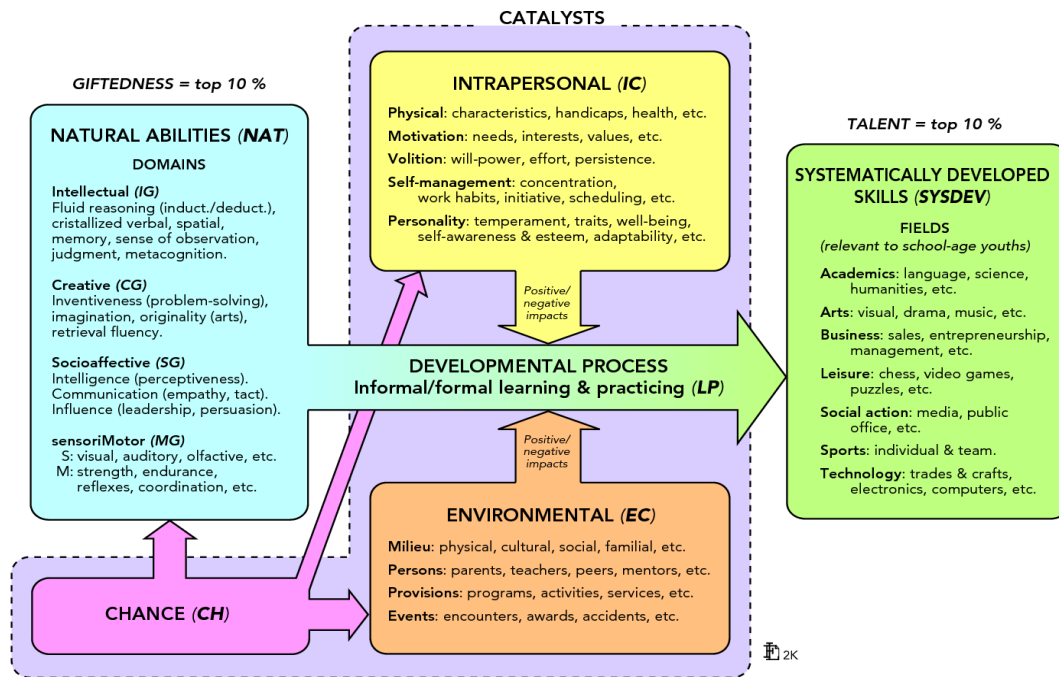
Afb. 2.2: Multifactorenmodel, Heller (2000)³

Het Differentiatie­model van Begaafdheid en Talent (DMGT) van Gagné (2003):

aanleg, persoonlijkheidsfactoren en omgevingsfactoren hebben invloed op een ontwikkelingsproces van (in)formeel leren en oefenen. Toeval beïnvloedt aanleg, persoonlijkheids- en omgevingsfactoren. Het ontwikkelingsproces van (in)formeel leren en oefenen leidt tot systematisch ontwikkelde vaardigheden.

Het model van Gagné spreekt mij het meeste aan, omdat het rekening houdt met alle componenten van hoogbegaafdheid inclusief de invloed van toeval.

³ Bron afbeelding: www.hoogbegaafdheid.slo.nl, juni 2013

Gagné's Differentiated Model of Giftedness and Talent (DMGT.EN.2K)

Afb. 2.3: Differentiatiemodel van Begaafdheid en Talent (DMGT), Gagné, 2003⁴

2.2 Signalering van hoogbegaafde leerlingen

Als hoogbegaafdheid gedefinieerd is, is het de kunst om de hoogbegaafde leerlingen in de klas te signaleren. Van Gerven en Drent (2007) hebben een lijst met leer- en persoonlijkheidseigenschappen van hoogbegaafde leerlingen gemaakt waarmee een leerkracht een hoogbegaafde leerling kan signaleren.

Naast deze lijst bestaan er een aantal andere instrumenten om hoogbegaafde leerlingen te signaleren: het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH—van Gerven & Drent, 2007), het SiDi R-protocol (de Bruin-de Boer & Kuipers, 2004) en Begaafdheid in beweging (Ontwikkelgroep Surplus-Begaafdencentrum MHR, 2005). Bij deze protocollen is het aan te raden gegevens te gebruiken uit het leerlingvolgsysteem en instrumenten die gegevens verstrekken over de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, persoonlijkheid en gedragsaspecten.

Persoonlijk heb ik de signaleringslijst van van Gerven & Drent, het DHH, het SiDi R-protocol en Begaafdheid in beweging nooit gebruikt, omdat ik les heb gegeven aan een plusklas en een verrijkingsklas en de selectie van de leerlingen door anderen is gedaan.

⁴ Bron afbeelding: www.docstoc.com, juni 2013

2.3 Verschijningsstypen van hoogbegaafdheid

Is een hoogbegaafde leerling eenmaal gesignaleerd, dan is het goed om te weten dat er verschillende typen hoogbegaafde leerlingen bestaan. Betts en Neihart (1988) hebben een indeling gemaakt met zes verschijningsstypen:

De succesvolle hoogbegaafde leerling:

deze leerlingen hebben behoefte aan contact met ontwikkelingsgelijken wat hun creatieve denkvermogen stimuleert en de behoefte vermindert om onder te presteren. Daarnaast hebben deze leerlingen verrijking nodig en/of het overslaan van klassen.

De uitdager:

deze leerlingen zijn het meest gebaat bij een leerkracht die goed bij ze past. Ze moeten allerlei cognitieve en sociale vaardigheden aanleren en succeservaringen op kunnen doen.

De onderduiker:

deze leerlingen willen erbij horen en niet opvallen. Deze leerlingen zijn erbij gebaat om zicht te krijgen op beroepen en de opleiding die daarvoor nodig is.

De drop-out:

deze leerlingen zijn vaak pas goed te begeleiden na verder onderzoek. Het is nodig zicht te krijgen op de problemen die meespelen. Een verrijkingsklas kan uitkomst bieden.

De hoogbegaafde leerling en nóg iets:

bij deze leerlingen speelt er nog iets (ADHD, ADD, Asperger, PDD-NOS etc.) naast de hoogbegaafdheid. De begeleiding rondom beide etiketten moet samenvloeien. Daarvoor is een begeleider nodig die zicht en inzicht heeft op beide vlakken.

De zelfstandige hoogbegaafde leerling:

het gaat eigenlijk goed met deze leerlingen. Ze zijn gebaat bij verrijken en verdiepen, maar het is belangrijk dat de begeleiders van deze leerlingen de eisen niet opschroeven. Deze leerlingen moeten studievvaardigheden aanleren en leren leren.

Ik heb in mijn praktijk met alle verschillende typen hoogbegaafde leerlingen te maken gehad. Ieder type hoogbegaafde leerling vraagt om een andere manier van begeleiding.

2.4 Plusklas en plusklasprogramma

Sommige scholen organiseren een plusklas om hoogbegaafde leerlingen extra uitdaging te bieden. In een plusklas worden hoogbegaafde leerlingen samengebracht om bij hun mogelijkheden passende doelen te realiseren op (meta)cognitief, sociaal en creatief gebied. Het samenbrengen gebeurt, omdat intensieve contacten en samenwerking met peers (in dit geval andere hoogbegaafde leerlingen) noodzakelijk zijn om zich tot een hoogbegaafde volwassene te kunnen ontwikkelen (Drent & van Gerven, 2007; de Hoop & Janson, 1993). Kieboom (2007) stelt dat een kangoeroeklas (in Nederland plusklas of verrijkingsklas genaamd) een prima middel is om hoogbegaafde kinderen voor te bereiden op hun verdere leven en latere carrière. Kieboom beschrijft nauwkeurig de eisen waaraan een kangoeroeklas moet voldoen (**bijlage 3**).

Tijdens mijn stage op OBS de Blaak heb ik les gegeven aan de plusklas voor de middenbouw en geassisteerd bij de plusklas voor de bovenbouw. Op het Theresialyceum heb ik les gegeven aan een aantal verrijkingsklassen voor leerlingen uit groep 8. In deze twee stages heb ik gezien dat een plusklas een extra uitdaging is voor de leerlingen die er aan deel nemen en dat zij het fijn vinden om samen te werken met ontwikkelingsgelijken.

2.5 Verrijken en compacten

Een plusklas is een vorm van verrijking. Bij verrijking gaat het om zinvolle onderwijsactiviteiten die aansluiten op de brede ontwikkeling van de leerling en die aanzetten tot het leren denken en leren leren. Men treedt hierbij bewust buiten het basiscurriculum met ideeën en kennis die de leerling in staat stellen zich bewust te worden van een bredere context van een onderwerp. Bij verrijking kan de leerstof verbreed, verhoogd of verdiept worden (de Hoop & Janson, 1993). Bij verbreding gaat het om het aanbieden van onderwerpen, vakken en vakdomeinen die niet tot het curriculum van de basisschool behoren. Bij verhoging wordt de leerling uitgedaagd de stof naar een hoger abstractieniveau te tillen. Bij verdieping wordt er dieper ingegaan op de basisstof die wordt gecombineerd met andere basisstof of die wordt toegepast in een context. Deze vormen van verrijking kunnen uitstekend aangeboden worden in een verrijkingsgroep oftewel plusklas.

Op OBS de Blaak en het Theresialyceum heb ik gebruik gemaakt van verbreding, verhoging én verdieping. Ik heb Russisch gegeven (verbreding), stof naar een hoger abstractieniveau getild (Filosofie) en ik ben dieper ingegaan op de basisstof (boekje ‘Rekentijgers’).

Verrijking is alleen mogelijk als het samen gaat met compacten: *“Het overslaan van overbodige herhalings- en oefenstof en in bredere context het afstemmen van het leerstofaanbod op de (leer)eigenschappen van (hoog)begaafde leerlingen.”* (Drent & van Gerven, 2002, in: van Gerven, *Handboek Hoogbegaafdheid*, 2011, p. 76). Reis & Renzulli (2005) beschrijven hoe er in de praktijk gewerkt kan worden met compacting. Zij richten zich op studenten, maar de uitgangspunten die zij beschrijven zijn goed toepasbaar op de basisschool.

Mijn ervaring is dat veel leerkrachten bang zijn om de basisstof los te laten en hoogbegaafde leerlingen nog steeds overbodige herhalings- en oefenstof aanbieden waardoor er geen ruimte overblijft voor verrijking.

2.6 Onderpresteren

Naast het bieden van verrijking, dient een plusklas om onderpresteren tegen te gaan. Mooij (1991, in: van Gerven, *Handboek Hoogbegaafdheid*, 2011, p. 168) definieert onderpresteren als volgt: *“Onderpresteren is een grote discrepantie tussen schoolprestaties en uitingen van de echte bekwaamheid, zoals deze naar voren komt in observaties van leerkrachten, ouders, of in metingen (tests) wat betreft prestatie, creativiteit of intelligentie.”* In mijn betoog (Lips, 2012) beschrijf ik een aantal redenen waarom meer- en hoogbegaafde leerlingen gaan onderpresteren (Sousa, 2009):

- *Geen voeding van het intellectueel potentieel.* Dit kan het geval zijn bij gezinnen met een lage sociaaleconomische status.
- *Te veel macht geven en te hoge verwachtingen hebben.* Dit gebeurt vaak bij kinderen uit eenoudergezinnen en kinderen die enig kind zijn.
- *Tegengestelde waarden.* Er kunnen tegenstellingen zijn tussen de waarden van de school en die van de cultuur waaruit het kind komt.
- *Gebrek aan motivatie.* De meest voorkomende instructiemethoden sluiten mogelijk niet aan bij de leerstijl van hoogbegaafde studenten.
- *Leerstoornissen.* Hoogbegaafde onderpresteerders kunnen psychologische of fysieke problemen hebben die invloed hebben op het leren.

Sousa verdeelt de onderpresteerders in 5 typen:

1. Lage punten, hoge testcores.
2. Lage testcores, hoge punten.
3. Lage prestaties bij alle vakken.
4. Lage prestaties bij sommige vakken.
5. Onopgemerkt.

Naast een plusklas kunnen Rationeel Emotieve Therapie (RET—Ellis, 1998) en oplossingsgerichte gesprekken gebruikt worden om onderpresteren tegen te gaan. Bij RET gaat het om het helpende gedachten die het gedrag positief beïnvloeden (G-denken). Bij oplossingsgerichte gespreksvoering (de Jong & Berg, 2004) staat niet het probleem, maar de oplossing centraal. Bij beide therapievormen is de leerling zelf expert als het gaat om het vinden van oplossingen.

2.7 Samenwerkingsverband

Staatssecretaris Dijkma heeft in 2008 een brief gericht aan de Tweede Kamer betreffende het stimuleren van excellentie in het basisonderwijs. Daarom trekt het Ministerie van OCW van 2008 tot en met 2011 10 miljoen euro uit om projecten op te starten die gericht zijn op het stimuleren van uitmuntende prestaties van toptalenten en het stimuleren van een omgeving waar excellentie wordt gewaardeerd. Mevrouw Dijkma heeft daarbij samenwerking tussen scholen op het oog wat aansluit bij het onderwerp van dit onderzoek.

Mooij en Fettelaar van ITS (onderdeel van de Radboud Universiteit Nijmegen) vermelden in hun rapport (2010) de pilot ‘Begaafdheidsprofiel scholen PO’⁵ die via het ministerie van OCW door CPS Onderwijsontwikkeling (Hamstra, de Boer, Loman & Aarntzen, 2007) in 2006 is gestart bij 12 basisscholen. Er wordt aan de scholen training, begeleiding en advies geboden met als doel te komen tot samenwerking tussen scholen in de vorm van een landelijk netwerk. Het CPS pleit bovendien voor een geïntegreerd beleid op onder andere het bovenscholse en landelijke niveau. Deze pilot is een stap in de goede richting en wordt hopelijk daadwerkelijk ingevoerd.

In hoofdstuk 1 is het onderzoek van de Education and Training Committee van het Parlement of Victoria (2012) vermeld. In dit onderzoek worden resultaten vermeld die

⁵ De school waar ik nu stage loop, het Theresialyceum in Tilburg, is een Begaafdheidsprofiel school voor het middelbaar onderwijs.

betrekking hebben op samenwerking tussen scholen in de staat Victoria, Australië (p. 109):

- *“There is significant scope for Victorian schools to work together to enhance provision for their gifted students.*
- *Increased collaboration between schools and community, business and industry has the potential to provide extended learning opportunities for gifted students. In particular, mentoring offers significant benefits for gifted students.”*

Daarnaast worden er ook een aantal aanbevelingen gedaan (p. 129 en p. 132):

“Recommendation 21: Policy support for links between schools

That the Victorian Government, through the Victorian policy and the model school policy on the education of gifted students, emphasise the importance of schools forming links with other schools to enhance provision for gifted students.

Recommendation 22: Supporting schools to establish links

That the Victorian Government encourage and support schools to establish links with other schools to enhance provision for gifted students....

Recommendation 24: Increased collaboration with community, business and industry

That the Victorian Government facilitate links between schools and community, business and industry to provide opportunities for gifted students.”

Uit het voorgaande blijkt dat de Education and Training Committee van het Parlement of Victoria evenals ikzelf waarde hecht aan een nauwere samenwerking tussen scholen en de voordelen daarvan ziet.

In hoofdstuk 2 heb ik een theoretisch kader voor dit onderzoek gegeven. In hoofdstuk 3 komt de onderzoeksmethodologie aan bod.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethodologie besproken: het doel van dit onderzoek, het onderzoeksparadigma, de onderzoeksstrategie, de respondenten en hun rol, de ethische aspecten, de gebruikte onderzoeksmethodes en de waarborging van de kwaliteit van dit onderzoek.

3.1 Doel van het onderzoek

Zoals in hoofdstuk 1 wordt vermeld, heeft dit onderzoek tot doel basisscholen, middelbare scholen en samenwerkingsverbanden aan te zetten tot samenwerking op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8 en bovenschoolse plusklassen op te zetten. Door bovenschoolse plusklassen op te zetten, krijgen meer hoogbegaafde leerlingen de kans om deel te nemen aan een plusklas, kunnen kosten gedeeld worden en kan expertise uitgewisseld worden. Op deze manier kan er tegemoet worden gekomen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen waardoor zij uitgedaagd kunnen worden om te excelleren en onderpresteren voorkomen kan worden.

3.2 Onderzoeksparadigma

Het onderzoeksparadigma dat het beste aansluit bij dit onderzoek is het paradigma van de kritische theorie (de Lange, Schuman en Montesano Montessori, 2011). Het onderzoek is namelijk waarde geladen, context gebonden en gericht op betekenisverlening met aandacht voor machtsrelaties en emancipatie van bepaalde groepen wat kenmerkend is voor dit paradigma. Door de uitkomsten van dit onderzoek wil de onderzoeker bereiken dat basisscholen, middelbare scholen en samenwerkingsverbanden samenwerken met als doel het opzetten van bovenschoolse plusklassen. De vraag is hoe deze verandering tot stand gebracht kan worden.

3.3 Onderzoeksstrategie

In dit onderzoek worden de onderzoeksstrategieën vergelijkend onderzoek en evaluatieonderzoek gecombineerd. Daarbij wordt overwegend gebruik gemaakt van kwalitatieve onderzoeksinstrumenten. De onderzoeker zal bij de basisscholen en middelbare scholen die betrokken zijn bij het onderzoek evalueren of de doelstellingen die vooraf aan een plusklas worden gesteld ook bereikt worden. Daarnaast zullen de plusklasprogramma's van deze scholen op verschillende punten met elkaar vergeleken worden. Bovendien zal de samenwerking tussen de verschillende scholen onderzocht worden om nieuwe inzichten te krijgen met als doel de beroepspraktijk van de onderzoeker te verbeteren.

3.4 Respondenten

De volgende personen zijn als respondenten bij het onderzoek betrokken:

- 9 leerlingen (5 jongens en 4 meisjes) uit groep 8 die deel hebben genomen aan de plusklas van OBS De Blaak en de verrijkingsklas van het Theresialyceum (schooljaar 2011/2012).
- 12 leerlingen (6 jongens en 6 meisjes) uit groep 8 van verschillende basisscholen in Tilburg die deel hebben genomen aan de verrijkingsklas van het Theresialyceum (schooljaar 2012/2013).
- 3 docenten die de plusklaslessen verzorgen (of hebben verzorgd) op OBS De Blaak, BS De Kring en het Theresialyceum (schooljaar 2012/2013).
- 19 ouders van leerlingen die de verrijkingsklas van het Theresialyceum hebben gevolgd (schooljaar 2012/2013).
- De TOM-coördinator van het Theresialyceum (schooljaar 2012/2013).
- De afdelingsleider VWO van het Theresialyceum (schooljaar 2012/2013).
- De directeur van WSNS Tilburg (schooljaar 2012/2013).

Door data te verzamelen bij deze personen hoopt de onderzoeker een goed beeld te krijgen van de verschillende plusklasprogramma's voor leerlingen van groep 8 (zowel op de basisschool als op de middelbare school) en de eventuele samenwerking tussen basisscholen en middelbare scholen en tussen basisscholen onderling en middelbare scholen onderling.

3.5 Ethische overwegingen

Bij dit onderzoek zullen de volgende ethische overwegingen in acht worden genomen:

- De onderzoeker vraagt aan de deelnemers van dit onderzoek vooraf toestemming om hen te mogen benaderen om data te verzamelen en deze te gebruiken.
- De onderzoeker garandeert de anonimiteit (indien gewenst) van alle personen die aan dit onderzoek deelnemen.
- De onderzoeker vraagt aan de bij dit onderzoek betrokken personen toestemming om de namen van de betrokken scholen in dit onderzoek te mogen vermelden.
- De onderzoeker erkent de waarde van verschillende belangen, perspectieven en opvattingen.
- De onderzoeker verzamelt systematisch en nauwgezet data, analyseert deze en presenteert ze.
- De onderzoeker maakt gebruik van bronvermelding volgens de APA-norm.
- De onderzoeker bespreekt haar eigen waarden en opvattingen zodat deze duidelijk zijn voor de deelnemers aan dit onderzoek.
- De onderzoeker maakt de resultaten van dit onderzoek en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen kenbaar aan de betrokkenen.
- Bij vragen kunnen de respondenten altijd contact opnemen met de onderzoeker.

3.6 Onderzoeksmethoden

Hieronder worden de onderzoeksmethoden die in dit onderzoek gebruikt worden per deelvraag vermeld.

3.6.1 Deelvraag 1:

Hoe zien de programma's van de plusklassen voor leerlingen uit groep 8 van twee basisscholen en één middelbare school in de regio Tilburg eruit?

Om deze deelvraag te beantwoorden, worden leerlingen van groep 8 bevraagd die deel hebben genomen aan de plusklaslessen van OBS de Blaak en het Theresialyceum en docenten die plusklaslessen verzorgen (of hebben verzorgd) op OBS de Blaak, BS de Kring en het Theresialyceum door middel van vragenlijsten die de onderzoeker zelf heeft opgesteld en die bestaan uit een aantal meerkeuzevragen en een aantal open vragen (**bijlagen 4 t/m 7**). Daarnaast heeft het Theresialyceum ouders van kinderen die deel hebben genomen aan de verrijkingsklas bevraagd door middel van een vragenlijst die het Theresialyceum zelf heeft opgesteld en die bestaat uit een aantal open vragen (**bijlage 8**). De onderzoeker heeft toestemming van het Theresialyceum om deze gegevens in dit onderzoek te verwerken.

3.6.2 Deelvraag 2:

Is er in de regio Tilburg samenwerking op dit gebied tussen basisscholen en middelbare scholen, basisscholen onderling en middelbare scholen onderling? (Worden de programma's op elkaar afgestemd?, Vindt er overleg plaats?)

Om deze deelvraag te beantwoorden, worden docenten bevraagd van OBS de Blaak, BS de Kring en het Theresialyceum die plusklaslessen verzorgen (of hebben verzorgd) door middel van vragenlijsten die door de onderzoeker zelf zijn opgesteld en die bestaan uit een aantal meerkeuzevragen en een aantal open vragen (**bijlagen 6 en 7**). Daarnaast interviewt de onderzoeker de TOM-coördinator van het Theresialyceum, de afdelingsleider VWO van het Theresialyceum en de directeur van WSNS Tilburg. De interviews bestaan uit open vragen die door de onderzoeker zelf zijn opgesteld (**bijlagen 9 en 10**).

3.6.3 Deelvraag 3:

Hoe kan in de regio Tilburg samenwerking op dit gebied tussen basisscholen en middelbare scholen, basisscholen onderling en middelbare scholen onderling bevorderd of bewerkstelligd worden?

Om deze deelvraag te beantwoorden, worden docenten bevraagd die plusklaslessen verzorgen (of hebben verzorgd) op OBS de Blaak, BS de Kring en het Theresialyceum door middel van vragenlijsten die door de onderzoeker zelf zijn opgesteld en die bestaan uit een aantal meerkeuzevragen en een aantal open vragen (**bijlagen 6 en 7**). Daarnaast interviewt de onderzoeker de TOM-coördinator van het Theresialyceum, de afdelingsleider VWO van het Theresialyceum en de directeur van WSNS Tilburg. De interviews bestaan uit open vragen die door de onderzoeker zelf zijn opgesteld (**bijlagen 9 en 10**).

3.7 Data-analyse

De onderzoeker heeft bij het verzamelen van de data gebruik gemaakt van een inductieve (de Lange et al., 2011) benaderingswijze en analyseert de data op de volgende wijze.

- 3.7.1** De onderzoeker heeft twee vragenlijsten opgesteld voor leerlingen van groep 8 die plusklaslessen hebben gevolgd: één voor OBS de Blaak en één voor het Theresialyceum.

De vragenlijsten bestaan uit een aantal meerkeuzevragen en een aantal open vragen. De onderzoeker zal de antwoorden op meerkeuzevragen op een kwantitatieve manier (naar gelang het aantal personen dat antwoord geeft bij iedere keuze) analyseren en daar conclusies aan verbinden. De onderzoeker zal de antwoorden op open vragen op een kwalitatieve manier (naar gelang de inhoud) analyseren en daar conclusies aan verbinden.

- 3.7.2** De onderzoeker heeft twee vragenlijsten opgesteld voor leerkrachten en docenten die plusklaslessen verzorgen of hebben verzorgd: één voor de OBS de Blaak/BS de Kring en één voor het Theresialyceum.

De vragenlijsten bestaan uit een aantal meerkeuzevragen en een aantal open vragen. De onderzoeker zal de antwoorden op meerkeuzevragen op een kwantitatieve manier analyseren en daar conclusies aan verbinden. De onderzoeker zal de antwoorden op open vragen op een kwalitatieve manier op inhoud analyseren en daar conclusies aan verbinden.

- 3.7.3** De onderzoeker heeft twee interviews samengesteld: één voor de TOM-coördinator en de afdelingsleider VWO van het Theresialyceum en één voor de directeur van WSNS Tilburg.

De interviews bestaan uit open vragen. De onderzoeker zal de antwoorden op een kwalitatieve manier op inhoud analyseren en daar conclusies aan verbinden.

3.8 Kwaliteit van het onderzoek

Vanuit het oogpunt van triangulatie betreft de onderzoeker bewust verschillende partijen bij dit onderzoek: leerlingen van groep 8 die deel hebben genomen aan plusklaslessen, ouders van leerlingen van groep 8 die deel hebben genomen aan plusklaslessen, docenten van de basisschool en de middelbare school die plusklaslessen verzorgen of hebben verzorgd, de coördinator Hoogbegaafdheid en de afdelingsleider VWO van de middelbare school en de directeur van WSNS Tilburg. Daarnaast maakt de onderzoeker bewust gebruik van verschillende onderzoeksmethoden: de vragenlijst en het interview.

Door de genoemde ethische overwegingen in acht te nemen en gegevens te verzamelen bij meerdere respondenten, probeert de onderzoeker de validiteit—de mate waarin het onderzoeksinstrument werkelijk meet wat de onderzoeker denkt te meten (de Lange et al., 2011)—en de betrouwbaarheid—bij herhaalde meting van hetzelfde verschijnsel levert dit telkens hetzelfde resultaat op (de Lange et al., 2011) van dit onderzoek te waarborgen.

Bovendien verwerkt de onderzoeker de feedback van critical friends ten aanzien van het onderzoeksproces wat de kwaliteit van het onderzoek ten goede komt.

In hoofdstuk 3 is de onderzoeksmethodologie uitgebreid toegelicht. In hoofdstuk 4 worden de verkregen data gepresenteerd en geanalyseerd.

Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de verzamelde data gepresenteerd en hieraan worden conclusies verbonden op dataniveau.

De onderzoeker heeft per deelvraag data verzameld om deze te kunnen beantwoorden.

4.1 Presentatie van data en conclusies op dataniveau

De analysemethoden van de data zijn besproken in hoofdstuk 3. In deze paragraaf worden per vragenlijst en per interview de meest opvallende antwoorden onder de loep genomen en daar worden korte conclusies op dataniveau aan verbonden.

4.1.1 Enquête plusklasleerlingen groep 8 (OBS de Blaak, 2011/2012):

Voor de grafische presentatie van de antwoorden wordt verwezen naar **bijlage 11**. De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 4**.

Uit de cirkeldiagrammen (**fig. 4.1 t/m 4.4**) blijkt dat de bevroagde leerlingen de plusklaslessen voor de bovenbouw soms leuk vinden. De meningen zijn verdeeld wat betreft de energizers. Dit geldt tevens voor het werk aan het project ‘Reisgids’. De meeste leerlingen geven de voorkeur aan een door hen zelf gekozen onderwerp. Op vraag 8 betreffende de onderwerpen die zij behandeld willen hebben in de plusklas, antwoorden 8 leerlingen dat zij graag aan een eigen project werken. Verder willen 4 leerlingen spelletjes, 3 leerlingen Black Stories (misdaadraadsels), 3 leerlingen Filosofie en 2 leerlingen willen aan projecten met kleuters werken.

Fig. 4.4 (N=9)

Wat betreft de verrijkingsklaslessen die de leerlingen op het Theresialyceum gevolgd hebben (**fig. 4.5 t/m 4.7**), blijkt dat de bevroagde leerlingen de lessen soms leuk vinden. Verder vindt het merendeel sommige onderwerpen leuk. Betreffende vraag 13 over de onderwerpen die zij graag in de verrijkingsklas

krijgen, zijn de meningen verdeeld en worden er verschillende onderwerpen genoemd: talen (4), Techniek (3), Muziek (3), Wiskunde (2), filmpjes maken (1), projecten (1), praktijkgerichte lessen (1) en Filosofie (1). De meeste leerlingen geven de voorkeur aan een combinatie van plusklaslessen op de eigen basisschool en het Theresialyceum.

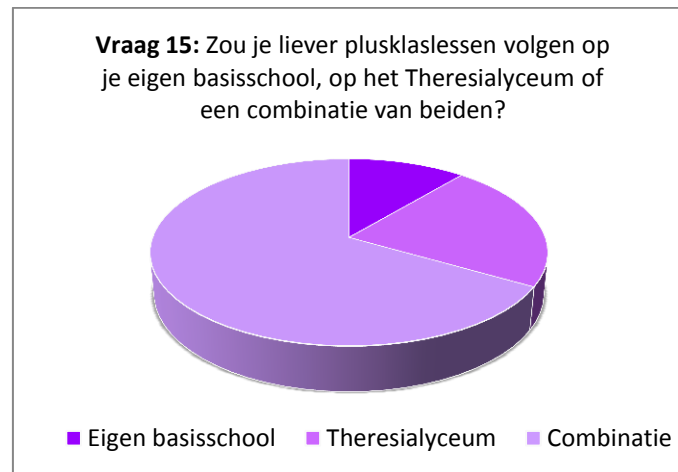

Fig. 4.7 (N=9)

4.1.2 Enquête verrijkingssklas (diverse basisscholen, 2012/2013):

Voor de grafische presentatie van de antwoorden wordt verwezen naar **bijlage 12**. De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 5**.

Uit de cirkeldiagrammen (**fig. 5.1 t/m 5.7**) blijkt dat de meeste bevroagde leerlingen de verrijkingssklaslessen leuk vinden, dit in tegenstelling tot de leerlingen van OBS de Blaak. Deze leerlingen vinden de verrijkingsslessen bovendien een uitdaging naast het gewone schoolwerk. Over het algemeen zijn de leerlingen zeer te spreken over de vakken die gegeven worden. Er worden verschillende redenen gegeven waarom ze de vakken leuk vinden (vragen 5, 7, 9 en 11). Dit staat in contrast met de leerlingen van OBS de Blaak.

Alle leerlingen vinden dat de verrijkingssklaslessen geschikt zijn voor zowel meisjes als jongens (vraag 12). Als aan de leerlingen gevraagd wordt welke onderwerpen ze behandeld willen hebben in de verrijkingssklas (vraag 14), worden diverse onderwerpen genoemd: Scheikunde (4), de vakken die er nu zijn (4), Biologie (3), Wiskunde (3), Chinees (1), Spaans (1), Frans (1), Engels (1), Spelling (1), Economie (1), Geschiedenis (1), Drama (1) en Gym (1).

Fig. 5.7 (N=12)

4.1.3 Enquête plusklasleerkracht (OBS de Blaak en BS de Kring, 2011/2012):

Voor de grafische presentatie van de antwoorden wordt verwezen naar **bijlage 13**. De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 6**.

Uit **tabel 6.1** blijkt dat de plusklasleerkracht van OBS de Blaak voor de aanvang van de plusklaslessen ervaringen heeft uitgewisseld met andere plusklasleerkrachten, maar de plusklasleerkracht van BS de Kring niet (vraag 3). Momenteel wisselen beiden ervaringen uit met andere plusklasleerkrachten, al doet de plusklasleerkracht van OBS de Blaak dit vaker (vraag 9).

Beide scholen hanteren verschillende toelatingseisen (vraag 5). Op OBS de Blaak bepaalt de plusklasleerkracht zelf de deelname, op BS de Kring het schoolteam (vraag 6). OBS de Blaak heeft een plusklas voor de bovenbouw en daarnaast volgen de leerlingen van groep 8 een verrijkingsklasprogramma van een middelbare school (de keuze is aan de leerling en zijn ouders); de leerlingen van groep 8 van BS de Kring volgen het verrijkingsklasprogramma van het Oelbert. Verder zijn er verschillen in de plusklasprogramma's van beide scholen (vraag 8). Bovendien worden deze plusklasprogramma's niet besproken met middelbare scholen (vraag 11) en worden ze niet afgestemd op die van de middelbare scholen (vraag 12).

De plusklasleerkracht van OBS de Blaak staat niet positief tegenover samenwerking tussen verschillende basisscholen of middelbare scholen bij het opzetten van plusklassen, omdat die samenwerking er volgens haar al is en OBS de Blaak een eigen plusklas heeft. Dit staat in tegenstelling tot de plusklasleerkracht van BS de Kring die deelneemt aan Talent in Beeld (georganiseerd door WSNS Tilburg) waar leerkrachten kennis en ervaringen uitwisselen. Bovendien gaan drie scholen, waaronder BS de Kring, samenwerken met VAL Junior Excellent. Zij vindt dat je kunt profiteren van elkaars kwaliteiten en dat het financieel ook gunstig kan uitpakken. Beide plusklasleerkrachten staan positief tegenover samenwerking tussen basisscholen en middelbare scholen wat betreft de aansluiting van de plusklasprogramma's, dit om bijvoorbeeld een overlap te voorkomen (vraag 13, 14, 15 en 16).

4.1.4 Enquête docent verrijkingsklas (Theresialyceum, 2012/2013):

Voor de grafische presentatie van de antwoorden wordt verwezen naar **bijlage 14**. De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 7**.

Uit **tabel 7.1** blijkt dat de verrijkingsklasdocent voor aanvang van de verrijkingsklaslessen geen ervaringen heeft uitgewisseld met andere verrijkingsklasdocenten (vraag 4) en doet dit nog steeds niet (vraag 10 en 11). Verder bepaalt het schoolteam én de schoolleiding de deelname van leerlingen aan de verrijkingsklas (vraag 7).

Er vindt geen overleg plaats tussen basisscholen en middelbare scholen wat betreft de inhoud van de verrijkingsklasprogramma's (vraag 14) en deze worden ook niet op elkaar afgestemd (vraag 15). De verrijkingsklasleerkracht staat wel positief tegenover samenwerking tussen meerdere basisscholen of middelbare scholen bij het opzetten van bovenschoolse verrijkingsklassen (vraag 16) en afstemming van de verrijkingsklasprogramma's op elkaar (vraag 18). Zij licht dit niet verder toe (vraag 17 en 19).

4.1.5 Evaluatie verrijkingsklas (ouders leerlingen verrijkingsklas, 2012/2013):

De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 8**.

Van de 19 bevroegde ouders geven 8 ouders aan dat er huiswerk gegeven mag worden (vraag 1).

14 van de 19 ouders vinden dat de verrijkingsklas heeft bijgedragen aan het welzijn van hun kind. Volgens hen zijn de leerlingen enthousiast, draagt de verrijkingsklas bij aan de zelfstandigheid en biedt extra uitdaging (vraag 2).

13 van de 19 ouders vinden dat de doelstellingen van de verrijkingsklas voldoende tot uiting zijn gekomen, 3 ouders twijfelen of een goede studiehouding is aangeleerd (vraag 3).

9 ouders vinden dat een periode van 10 weken voldoende is en 10 ouders vinden dat de periode langer mag (vraag 5).

Op de vraag of er voorstellen zijn hoe het Theresialyceum het beter kan doen, antwoorden 9 van de 19 ouders nee; 3 ouders geven aan dat er huiswerk gegeven mag worden.

4.1.6 Interview verrijkingsklas (TOM-coördinator en afdelingsleider VWO van het Theresialyceum, 2012/2013):

De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 9**.

De afdelingsleider VWO geeft bij vraag 1 over het hoe en waarom van de verrijkingsklas aan dat zij momenteel weer voor dezelfde vraag staat: “Willen wij een verrijkingsklas?” Zij vindt van wel, omdat het Theresialyceum een Begaafdheidsprofielschool is en je als middelbare school naar de overstap van de basisschool naar de middelbare school kijkt. Het aanbod en doel staan daarbij opnieuw ter discussie. Wat betreft de doelstellingen van de verrijkingsklas vindt de afdelingsleider VWO het ook een stukje marketing van het Theresialyceum: het Theresialyceum wil als Begaafdheidsprofielschool graag de hoogbegaafde leerlingen (vraag 2).

Tot nu toe werden de leerlingen door hun basisschool aangemeld voor de verrijkingsklas. Gezien de hoeveelheid aanmeldingen (120) voor het schooljaar 2012/2013, wil de afdelingsleider VWO hierover in gesprek met de basisscholen. Daarnaast wil zij van gedachten wisselen met basisscholen over het programma van de verrijkingsklas en kijken waar behoefte aan is. Er zijn momenteel verschillende middelbare scholen die verrijkingsklassen aanbieden en leerlingen hebben het voor het kiezen. De afdelingsleider VWO vindt het dan ook belangrijk dat WSNS Tilburg de coördinatie op zich gaat nemen (vraag 6).

De TOM-coördinator geeft aan dat zij niet op de hoogte is van de plusklasprogramma's van de basisscholen. Zij wil wel ideeën van basisscholen bekijken, maar vindt dat de basisscholen geen zeggenschap mogen hebben over de inhoud van het verrijkingsklasprogramma. De afdelingsleider VWO wil wel in gesprek met de basisscholen om te zien waar er behoefte aan is om zodoende een overlap van de plusklasprogramma's te voorkomen (vraag 10 en 11).

Wat betreft samenwerking tussen middelbare scholen bij het opzetten van bovenschoolse plusklassen voor leerlingen van groep 8, kan de TOM-coördinator zich voorstellen dat een aantal middelbare scholen ieder een stuk van het programma zouden kunnen doen. Alleen heeft het nu een andere vlucht genomen en is het een presentatie van de desbetreffende middelbare school geworden. De afdelingsleider VWO geeft aan dat middelbare scholen misschien naar de basisscholen toe kunnen gaan, in plaats van andersom. Daarbij zouden zij kunnen samenwerken. Zij staat positief tegenover het delen van expertise (het Theresialyceum is immers ook lid van de BPS-vereniging⁶) en kosten. Alleen geeft zij aan dat er aan marketing gedaan moet worden om voldoende aanmeldingen te krijgen (vraag 13).

Wat betreft de organisatie van een bovenschoolse plusklas door het samenwerkingsverband vindt de TOM-coördinator dit de taak van WSNS Tilburg, omdat WSNS Tilburg verantwoordelijk is voor het geven van goed onderwijs aan en de zorg voor basisschoolleerlingen. De afdelingsleider VWO vindt het belangrijk dat WSNS Tilburg de hoogbegaafde leerlingen cognitief en sociaal-emotioneel gezien in beeld krijgt en zij ziet WSNS Tilburg eerder in een coördinerende rol (vraag 15).

4.1.7 Interview WSNS Tilburg (directeur WSNS Tilburg, 2012/2013):

De vragen zijn terug te vinden in **bijlage 10**.

WSNS Tilburg houdt zich nu 4 jaar bezig met hoogbegaafde leerlingen (WSNS Tilburg bestaat 6 jaar). WSNS Tilburg benadert ze als zorgleerlingen. Er wordt geprobeerd om hoogbegaafde leerlingen zo lang mogelijk in een reguliere setting te houden (vraag 1 en 2).

In 2009 is het Steunpunt Hoogbegaafdheid opgericht waar scholen zich toe kunnen wenden. Experts van het Steunpunt Hoogbegaafdheid ondersteunen en adviseren leerkrachten met de bedoeling dat leerkrachten het in de toekomst zelf kunnen. Voor een kleine groep leerlingen is deze ondersteuning niet genoeg en daarom is in 2010 de bovenschoolse plusklas Intermezzo opgericht. Deze

⁶ Vereniging van Begaafdheidsprofiel scholen (www.vps.nl, mei 2013).

plusklas is bestemd voor maximaal 12 leerlingen met een sociaal-emotionele vraag. De leerlingen kunnen door de school aangemeld worden en alle scholen die aangesloten zijn bij WSNS Tilburg mogen hier gebruik van maken (vraag 3 t/m 6).

Wat betreft het organiseren van bovenschoolse plusklassen, geeft de directeur van WSNS Tilburg aan dat er al een bovenschoolse plusklas bestaat in de vorm van Intermezzo. Daarnaast is er een regulier overleg van alle plusklassescholen, Talent in Beeld genaamd, waar leerkrachten ervaringen en expertise uitwisselen. Volgens hem melden scholen die te weinig hoogbegaafde leerlingen hebben om een plusklas te organiseren deze leerlingen aan bij Intermezzo. Mischien zal er in de toekomst meer gedaan moeten worden (bijvoorbeeld als de aanmeldingen voor Talent blijven stijgen), maar daarbij is het zaak er voor te waken dat je niet laag op laag krijgt. De directeur van WSNS Tilburg is van mening dat bovenschoolse plusklassen door een samenwerkingsverband moeten worden georganiseerd. Een verrijkingsklas zoals die van het Theresialyceum zou ook georganiseerd moeten worden door het samenwerkingsverband VO. Op deze manier doe je iets voor de stad en de regio (vraag 8 t/m 10).

De directeur van WSNS Tilburg wil desgevraagd wel een bijdrage leveren aan de selectie en plaatsing van hoogbegaafde leerlingen voor de diverse verrijkingsklasprogramma's van middelbare scholen in Tilburg. Hij geeft daarbij aan dat WSNS Tilburg inmiddels veel expertise heeft opgebouwd op het gebied van hoogbegaafdheid. De directeur van WSNS Tilburg benadrukt dat hij niet met individuele middelbare scholen in gesprek wil gaan, maar enkel als samenwerkingsverband PO met het samenwerkingsverband VO (vraag 11).

In hoofdstuk 4 zijn de verzamelde data gepresenteerd en daaraan zijn conclusies op dataniveau verbonden. In hoofdstuk 5 worden naar aanleiding van de verzamelde data conclusies getrokken die verbonden zullen worden met de literatuur, wordt de onderzoeksvraag beantwoord en worden er aanbevelingen gedaan.

Hoofdstuk 5: Conclusies, beantwoording van de onderzoeksvraag en aanbevelingen

Inleiding

In dit hoofdstuk worden naar aanleiding van de verzamelde data conclusies getrokken die verbonden worden aan de in hoofdstuk 2 besproken literatuur en wordt de onderzoeksvraag beantwoord. Daarnaast wordt er kritisch gereflecteerd op de onderzoeksmethodologie en worden er aanbevelingen gedaan voor praktijkverbetering en verder onderzoek.

5.1 Conclusies

5.1.1 Plusklasleerlingen groep 8 (OBS de Blaak en diverse basisscholen):

De in hoofdstuk 4 gepresenteerde data zijn een aanleiding om kritisch te kijken naar de inhoud van het plusklasprogramma van OBS de Blaak. Volgens Kieboom (2007) moet er in een plusklas gebruik gemaakt worden van open opdrachten waardoor de creativiteit en het associatievermogen van de kinderen worden aangesproken. Ideaal gezien hebben de opdrachten in de plusklas te maken met echte problemen. De visie op hoogbegaafdheid moet in een plan worden vastgelegd en gecommuniceerd worden naar het schoolteam. Eén van de richtlijnen die Reis & Renzulli (2005) voor compacting geven is dat er voor verrijkingsmogelijkheden gezorgd moet worden die aansluiten bij de interesses van de leerlingen.

Op OBS de Blaak wordt nauwelijks gebruik gemaakt van open opdrachten en opdrachten die te maken hebben met realistische problemen. De opdrachten sluiten vaak niet aan bij de interesses van de leerlingen: uit de in hoofdstuk 4 gepresenteerde data blijkt dat de leerlingen de voorkeur geven aan een project over een zelf gekozen onderwerp. Tijdens mijn stage heb ik ervaren dat niet alle teamleden van OBS de Blaak weten wat hoogbegaafdheid is en hoe het onderwijs aan hoogbegaafden ingericht moet worden.

De plusklasleerlingen van OBS de Blaak zijn kritischer over de verrijkingsklaslessen van het Theresialyceum en de aangeboden vakken dan de leerlingen van andere basisscholen in Tilburg. Toch geven zij de voorkeur aan een combinatie van plusklaslessen op OBS de Blaak én het Theresialyceum.

De inhoud van het verrijkingsklasprogramma van het Theresialyceum is beter toegespitst op hoogbegaafden en voldoet beter aan de eisen die Kieboom (2007) stelt aan een plusklasprogramma dan OBS de Blaak. Het Theresialyceum heeft dan ook meer ervaring met onderwijs aan hoogbegaafden dan OBS de Blaak: het TOM-programma (**bijlage 2**) voor de eigen leerlingen bestaat al sinds 1999 en de verrijkingsklas voor leerlingen van groep 8 draait nu voor het derde jaar. De plusklas van OBS de Blaak heeft daarentegen slechts 1 ½ jaar gedraaid en is door gebrek aan financiële middelen per 1 januari 2012 opgeheven. Bovendien

heeft op het Theresialyceum een ECHA⁷ hoogbegaafdheidsspecialist de leiding over de verrijkingsklas en is deze school een Begaafdheidsprofielschool. Tevens doet het Theresialyceum er alles aan om de kennis over hoogbegaafdheid binnen het team uit te breiden door middel van lezingen en workshops.

5.1.2 Plusklasleerkrachten (OBS de Blaak, BS de Kring en Theresialyceum):

Voormalig staatssecretaris Dijkssma van het ministerie van OCW benadrukt in haar brief aan de Tweede Kamer (2008) het belang van samenwerking tussen scholen op het gebied van hoogbegaafdheid, evenals Mooij en Fettelaar in hun rapport (2010) pleiten voor een geïntegreerd beleid op bovenschools en landelijk niveau. Dit is in de praktijk nog niet het geval. Er worden weliswaar ervaringen uitgewisseld en er is enige samenwerking tussen basisscholen onderling, maar er wordt niet overlegd over de inhoud van plusklasprogramma's tussen basisscholen en middelbare scholen en er vindt geen afstemming van de programma's plaats. Er is dus zeker geen sprake van een geïntegreerd beleid op bovenschools niveau.

5.1.3 Ouders leerlingen verrijkingsklas (Theresialyceum):

Uit de in hoofdstuk 4 gepresenteerde data blijkt dat het merendeel van de ouders vindt dat de verrijkingsklas bijdraagt aan het welzijn van hun kind en dat de doelstellingen van de verrijkingsklas (uitdaging bieden, goede studiehouding aanleren, prestatie moeten leveren, tegen verveling— positieve invloed op het gedrag en contact met ontwikkelingsgelijken) tot uiting komen.

Volgens Kieboom (2007) hebben hoogbegaafde leerlingen behoefte aan contact met ontwikkelingsgelijken en is een plusklas bedoeld om sociaal-emotionele vaardigheden te ontwikkelen en de juiste werk- en leerstrategieën aan te leren. De doelstellingen van de verrijkingsklas van het Theresialyceum komen in grote lijnen overeen met die van Kieboom.

5.1.4 TOM-coördinator en afdelingsleider VWO (Theresialyceum):

Uit de in hoofdstuk 4 gepresenteerde data blijkt dat de TOM-coördinator terughoudender is wat betreft samenwerking met basisscholen betreffende de verrijkingsklas en de inhoud van het verrijkingsklasprogramma dan de afdelingsleider VWO.

De TOM-coördinator is van mening dat WSNS Tilburg de organisatie van de verrijkingsklas op zich zou moeten nemen aangezien het een voorziening voor basisschoolleerlingen betreft. Bovendien vindt zij dat de basisscholen geen inbreng hoeven te hebben betreffende de inhoud van het verrijkingsklasprogramma, omdat het Theresialyceum de organisatie op zich neemt en er door een overleg met alle basisscholen in Tilburg een té ingewikkelde situatie zou ontstaan.

De afdelingsleider VWO ziet WSNS Tilburg eerder in een coördinerende rol. Zij staat open voor samenwerking met basisscholen betreffende de verrijkingsklas en de inhoud van het verrijkingsklasprogramma. Zij heeft in april 2013 dan ook een mini-conferentie georganiseerd en alle basisscholen in Tilburg uitgenodigd

⁷ ECHA: European Council for High Ability. De Radboud Universiteit in Nijmegen verzorgt een post-academische opleiding tot hoogbegaafdheidsspecialist die erkend wordt door de European Council of High Ability. Degene die deze opleiding heeft afgerond, ontvangt het European Advanced Diploma in Education of the Gifted en wordt Specialist in Gifted Education (www.ru.nl, mei 2013).

om overleg te plegen over de verrijkkingsklas en de inhoud van het verrijkkingsklasprogramma.

De in hoofdstuk 4 gepresenteerde data laten bovendien zien dat zowel de TOM-coördinator als de afdelingsleider VWO positief staan tegenover samenwerking tussen middelbare scholen bij het opzetten van bovenschoolse plusklassen voor leerlingen van groep 8.

Alhoewel de verschillende verrijkkingsklassen een presentatie van de desbetreffende middelbare scholen zijn geworden, kan de TOM-coördinator zich voorstellen dat een aantal middelbare scholen ieder een stuk van het programma doen.

De afdelingsleider VWO geeft aan dat middelbare scholen naar de basisscholen toe kunnen gaan, in plaats van andersom. Daarbij zouden de middelbare scholen gezamenlijk lessen kunnen verzorgen.

Evenals staatssecretaris Dijkma (2008) en Mooij en Fettelaar (2010) benadrukt de Education and Training Committee van het Parlement of Victoria in één van de aanbevelingen die zij doet in haar onderzoek (2012) het belang van samenwerking tussen scholen om meer voorzieningen voor hoogbegaafde leerlingen te creëren.

5.1.5 Directeur WSNS Tilburg:

Uit de in hoofdstuk 4 gepresenteerde data blijkt dat de directeur van WSNS Tilburg hoogbegaafde leerlingen als leerlingen met speciale onderwijsbehoeften benadert waarbij hij ze zo lang mogelijk in de reguliere setting wil houden.

Ik ben eveneens van mening dat hoogbegaafde leerlingen zo lang mogelijk in de reguliere setting gehouden moeten worden op voorwaarde dat er wordt voldaan aan hun onderwijsbehoeften. Het is echter de vraag of hoogbegaafde leerlingen als leerlingen met speciale onderwijsbehoeften benaderd dienen te worden. Naar mijn mening hebben scholen en samenwerkingsverbanden de taak passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen te verzorgen met als doel de kwaliteiten van hoogbegaafde leerlingen te ontwikkelen en onderpresteren te voorkomen. Daarbij is het van belang de hoogbegaafde leerlingen te signaleren door middel van de lijst met leer- en persoonlijkheidseigenschappen (van Gerven & Drent, 2007), het DHH (van Gerven & Drent, 2007), het SiDi R-protocol (de Bruin-de Boer & Kuiper, 2004) of Begaafdheid in beweging (Ontwikkelgroep Surplus-Begaafdencentrum MHR, 2005). Als de hoogbegaafde leerlingen eenmaal in beeld zijn, moet er bekeken worden om wat voor soort hoogbegaafde leerlingen het gaat (verschijningsstypen hoogbegaafdheid, Betts & Neihart, 1988).

Vervolgens dient er ingespeeld te worden op hun onderwijsbehoeften (Kieboom, 2007) en er moet geprobeerd worden om onderpresteren te voorkomen.

Onderpresteren kan onder meer voorkomen worden door middel van Rationeel Emotieve Therapie (RET—Ellis, 1998) of oplossingsgerichte gespreksvoering (de Jong & Berg, 2004).

De directeur van WSNS Tilburg geeft bovendien aan dat er in Tilburg al een bovenschoolse plusklas is: Intermezzo. Hij is van mening dat scholen met een klein aantal hoogbegaafde leerlingen deze aanmelden voor Intermezzo.

Intermezzo is een bovenschoolse plusklas die bedoeld is voor hoogbegaafde leerlingen met een sociaal-emotionele vraag. Naar mijn mening heeft WSNS Tilburg als samenwerkingsverband van alle basisscholen in Tilburg de taak om

ook bovenschoolse plusklassen te organiseren die bedoeld zijn voor hoogbegaafde leerlingen zonder een sociaal-emotionele vraag. Op deze manier kunnen de kosten en expertise gedeeld worden en krijgen meer hoogbegaafde leerlingen de kans om een plusklas te bezoeken.

De directeur van WSNS Tilburg vindt dat bovenschoolse plusklassen georganiseerd moeten worden door samenwerkingsverbanden. Daarom wil hij alleen in gesprek gaan met het samenwerkingsverband VO en niet met afzonderlijke middelbare scholen. Desgevraagd wil hij wel een rol spelen bij de coördinatie en plaatsing van hoogbegaafde leerlingen mits de verrijkingsklassen georganiseerd worden door het samenwerkingsverband VO. De verrijkingsklas van het Theresialyceum is een bovenschoolse plusklas, want leerlingen van alle basisscholen in Tilburg kunnen hier terecht. Verschillende middelbare scholen in Tilburg organiseren hun eigen verrijkingsklas en deze worden niet door het samenwerkingsverband VO georganiseerd zoals de directeur van WSNS Tilburg aangeeft. Ik ben van mening dat het samenwerkingsverband VO—evenals WSNS Tilburg—de taak heeft om bovenschoolse verrijkingsklassen te organiseren. Daardoor kunnen kosten en expertise gedeeld worden.

5.2 Beantwoording onderzoeksvraag

Na beantwoording van de deelvragen op basis van de verzamelde data kan de centrale onderzoeksvraag beantwoord worden. Er kan geconcludeerd worden dat er in het basisonderwijs in de regio Tilburg in geringe mate wordt samengewerkt op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8. Deze samenwerking beperkt zich tot kennisdeling (Talent in Beeld) en de door WSNS Tilburg georganiseerde bovenschoolse plusklas Intermezzo die bestemd is voor hoogbegaafde leerlingen met een sociaal-emotionele vraag. In het middelbaar onderwijs wordt in de regio Tilburg momenteel niet samengewerkt op dit gebied. Verschillende middelbare scholen hebben een eigen verrijkingsklas die voornamelijk dient als promotiemiddel voor de school om nieuwe leerlingen te werven. Het samenwerkingsverband VO bemoeit zich niet met de organisatie van deze verrijkingsklassen. Tot voor kort heeft er geen overleg tussen basisscholen en middelbare scholen plaats gevonden over de inhoud van de respectievelijke plusklasprogramma's en afstemming op elkaar om overlap te voorkomen. Het Theresialyceum heeft onlangs een mini-conferentie gehouden waarbij met basisscholen is overlegd over de inhoud van het verrijkingsklasprogramma. Samenwerking tussen basisonderwijs en middelbaar onderwijs in de regio Tilburg kan bevorderd of bewerkstelligd worden als de samenwerkingsverbanden van het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs gaan samenwerken. De directeur van WSNS Tilburg heeft in zijn interview aangegeven dat hij in gesprek wil gaan met het samenwerkingsverband VO. De samenwerkingsverbanden zijn uitermate geschikt om deze rol op zich te nemen, omdat alle basisscholen en alle middelbare scholen in de regio Tilburg hierbij zijn aangesloten.

5.3 Methodologie: kritische reflectie

Ik heb geprobeerd de onderzoeksvraag vanuit verschillende gezichtspunten te belichten: plusklasleerlingen (basisonderwijs en middelbaar onderwijs), hun ouders, plusklasleerkrachten (basisonderwijs en middelbaar onderwijs), de TOM-coördinator en afdelingsleider VWO van het Theresialyceum en de directeur van WSNS Tilburg zijn voor dit onderzoek bevraagd. Ik heb meer plusklasleerkrachten en plusklasleerlingen van basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg gevraagd om aan dit onderzoek mee te werken, maar helaas zonder resultaat. Dit zou het onderzoek grootschaliger hebben gemaakt en daardoor de conclusies en aanbevelingen een hogere betrouwbaarheid hebben gegeven.

Ik heb gemerkt dat het gekozen soort onderzoek, de gebruikte methoden van dataverzameling en data-analyse juist gekozen zijn. Ik heb ondanks de kleinschaligheid van het onderzoek genoeg data kunnen verzamelen om de deelvragen en de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Sommige vragen uit de vragenlijsten en interviews blijken echter overbodige informatie op te leveren en kunnen achteraf gezien geschrapt worden. Dit beïnvloedt de uitkomst van dit onderzoek niet.

5.4 Betekenis van het onderzoek

Mijn veronderstelling dat er weinig samenwerking lijkt te zijn tussen basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg op het gebied van plusklassen voor leerlingen van groep 8 lijkt grotendeels juist te zijn. Er is wel enige samenwerking tussen basisscholen onderling, maar nauwelijks tussen basisscholen en middelbare scholen en helemaal niet tussen middelbare scholen onderling. Ik loop dit schooljaar stage op het Theresialyceum in Tilburg. Daar heb ik plusklasleerlingen, een plusklasleerkracht, de TOM-coördinator en de afdelingsleider VWO bevraagd voor dit onderzoek. De afdelingsleider VWO heeft aangegeven dat het interview haar aan het denken heeft gezet. Zij staat open voor overleg met basisscholen betreffende de inhoud van het verrijkingsklasprogramma. Tijdens het interview heeft zij ook geopperd dat middelbare scholen misschien naar basisscholen toe kunnen gaan in plaats van andersom en ieder een deel van het programma voor hun rekening zouden kunnen nemen. Bovendien heeft de directeur van WSNS Tilburg aangegeven dat hij in gesprek wil gaan met het samenwerkingsverband VO betreffende verrijkingsklasprogramma's. Dit zou gevolgen kunnen hebben voor alle verrijkingsklassen in het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs in de regio Tilburg.

5.5 Aanbevelingen voor praktijkverbetering

In deze paragraaf worden een aantal aanbevelingen gedaan voor praktijkverbetering en mogelijk verder onderzoek naar aanleiding van de verzamelde data en de conclusies die daaraan worden verbonden.

5.5.1 Aanbeveling 1:

Het strekt tot de aanbeveling om de inhoud van de plusklas/verrijkingsklas onder de loep te nemen en te bekijken of deze inhoud voldoet aan de voorwaarden zoals Kieboom (2007) die stelt.

5.5.2 Aanbeveling 2:

Het strekt tot de aanbeveling om het team kennis bij te brengen betreffende hoogbegaafdheid en het team te leren hoe het onderwijs aan hoogbegaafden vorm te geven.

5.5.3 Aanbeveling 3:

Het strekt tot de aanbeveling dat basisscholen en middelbare scholen overleg plegen over de inhoud van hun respectievelijke plusklasprogramma's en deze op elkaar afstemmen zodat een overlap voorkomen wordt. De samenwerkingsverbanden PO en VO kunnen hierbij een coördinerende rol spelen.

5.5.4 Aanbeveling 4:

Het strekt tot de aanbeveling dat basisscholen en/of middelbare scholen samenwerken bij het opzetten van bovenschoolse plusklassen zodat er een geïntegreerd beleid op bovenschools niveau ontstaat. De samenwerkingsverbanden PO en VO kunnen deze taak op zich nemen.

5.5.5 Aanbeveling 5:

Het strekt tot de aanbeveling dat middelbare scholen overleg plegen met basisscholen betreffende de inhoud van hun verrijkingsklasprogramma's zodat zij hierop in kunnen spelen. De samenwerkingsverbanden PO en VO kunnen hierbij een coördinerende rol spelen.

In hoofdstuk 5 zijn naar aanleiding van de verzamelde data conclusies getrokken die leiden tot beantwoording van de onderzoeksvraag, is er kritisch gereflecteerd op de onderzoeksmethodologie en zijn er aanbevelingen voor praktijkverbetering gedaan. In hoofdstuk 6 wordt dit onderzoek door mij als onderzoeker geëvalueerd, wordt er door mij op gereflecteerd en wordt de waarde van critical friendship besproken.

Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt dit onderzoek door mij als onderzoeker geëvalueerd, wordt er door mij op gereflecteerd en wordt de waarde van critical friendship besproken.

6.1 Evaluatie van en reflectie op het onderzoek

6.1.1 Praktijkachtergrond

Tijdens mijn stages op OBS de Blaak en het Theresialyceum heb ik veel ervaring op kunnen doen wat betreffende het lesgeven aan een plusklas. Ik heb gezien dat een plusklas een extra uitdaging is voor de leerlingen die er deel aan nemen en dat zij het fijn vinden om samen te werken met ontwikkelingsgelijken. De leerlingen hebben dit tegen mij gezegd, maar het blijkt ook uit de enquêtes die ze hebben ingevuld. Hoogbegaafde leerlingen hebben een groot potentieel en ik vind het belangrijk dat dit potentieel aangesproken wordt zodat hoogbegaafde leerlingen de kans krijgen te excelleren. Het doet mij goed dat ik op deze manier een steentje kan bijdragen aan hun ontwikkeling.

6.1.2 Doel van het onderzoek

Ik ben aan dit onderzoek begonnen, omdat er in de regio Tilburg weinig samenwerking lijkt te zijn op het gebied van plusklassen voor leerlingen uit groep 8 tussen basisscholen en middelbare scholen en tussen basisscholen en middelbare scholen onderling. WSNS Tilburg organiseert weliswaar het project Talent in Beeld (hier kunnen basisschoolleerkrachten hun ervaringen op het gebied van plusklassen uitwisselen en workshops volgen) en heeft de bovenschoolse plusklas Intermezzo opgezet, maar in mijn ogen gaat deze samenwerking nog niet ver genoeg.

Wat ik voor ogen heb, is het opzetten van een aantal bovenschoolse plusklassen op verschillende locaties waarbij alle basisscholen in de regio Tilburg samenwerken en waar dus ook leerlingen van alle basisscholen in de regio Tilburg gebruik van kunnen maken. Een samenwerkingsverband van scholen in het basisonderwijs en/of het middelbaar onderwijs zou deze taak op zich kunnen nemen. Op deze manier worden de kosten gedeeld, kan er expertise uitgewisseld worden en krijgen meer hoogbegaafde leerlingen toegang tot een plusklas.

6.1.3 Maatschappelijke relevantie

Ook de overheid houdt zich bezig met samenwerking tussen scholen op het gebied van hoogbegaafdheid. Het CPS Onderwijsontwikkeling is al in 2006 de pilot ‘Begaafdheidsprofielscholen PO’ gestart met als doel te komen tot samenwerking tussen scholen in de vorm van een landelijk netwerk. Staatssecretaris Dijkssma heeft reeds in 2008 een brief geschreven naar de Tweede Kamer waarbij 10 miljoen euro is uitgetrokken om projecten op te starten voor hoogbegaafde leerlingen. Zij geeft in haar brief aan samenwerking tussen scholen op het oog te hebben wat aansluit bij het doel van dit onderzoek.

De conclusie die wordt getrokken benadrukt het belang van dit onderzoek: *“Hieruit kunnen we concluderen dat een blijvende impuls voor scholen van belang is om de ingezette ontwikkelingen op het gebied van begeleiding van de zeer getalenteerde leerlingen te kunnen waarborgen.”* (SLO, 2012—p. 40).

6.1.4 Resultaat van het onderzoek

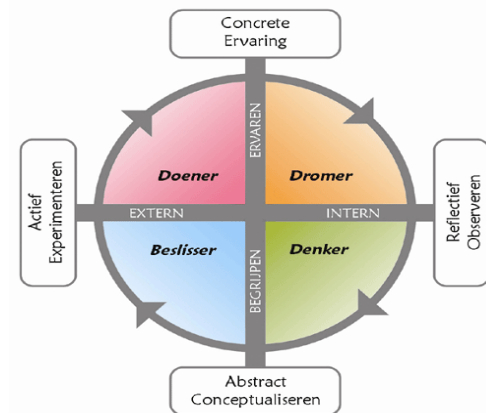
Is het gelukt om samenwerking te bevorderen of te bewerkstelligen? De afdelingsleider VWO van het Theresialyceum heeft naar aanleiding van het interview dat ik met haar heb gehad een mini-conferentie georganiseerd waarbij er met basisscholen van gedachten is gewisseld over de inhoud van het verrijkingsklasprogramma van het Theresialyceum. De directeur van WSNS Tilburg heeft in het interview dat ik met hem heb gehad te kennen gegeven dat hij vindt dat bovenschoolse plusklassen door een samenwerkingsverband moeten worden georganiseerd. Hij heeft aangegeven hierover in gesprek te willen gaan met het samenwerkingsverband VO. Bovendien ziet hij WSNS Tilburg wel in een coördinerende rol wat betreft de selectie en plaatsing van hoogbegaafde leerlingen in de verschillende verrijkingsklassen. Ik heb met dit onderzoek een eerste aanzet tot samenwerking gegeven.

6.1.5. Betekenis van het onderzoek

Wat betekent dit onderzoek voor mij? Ik vind samenwerking van essentieel belang, omdat dit naar mijn mening de enige manier is om hoogbegaafde leerlingen de kans te geven hun potentieel volledig te ontplooien en te excelleren. Daarom hoop ik dat er in de toekomst naar aanleiding van mijn onderzoek ook actie ondernomen wordt en er meer wordt samengewerkt door scholen onder leiding van de samenwerkingsverbanden PO en VO. Ik denk dat alle basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg hier baat bij kunnen hebben en dat deze samenwerking vruchten zal afwerpen waar ook ik als toekomstige plusklasleerkracht van kan profiteren.

6.1.6 Eigen leerproces

Wat heb ik als onderzoeker van dit onderzoek geleerd? Ik ben een doener (Kolb & Fry, 1975). Ik heb de neiging om wat ik leer meteen in praktijk te brengen. Ik heb dit onderzoek ook op deze manier aangepakt: ik heb een aantal vragenlijsten opgesteld waarvan ik enkele nog in het schooljaar 2011/2012 heb afgenomen. Ik heb deze vragenlijsten aan het einde van het schooljaar 2011/2012 afgenomen, omdat ik na het eerste studiejaar van stageplaats ben veranderd en anders niet meer de kans zou hebben gehad om deze vragenlijsten af te nemen. Alleen ben ik achteraf gezien van mening dat ik deze vragenlijsten door mijn critical friends en studiebegeleider had moeten laten checken op relevantie: verschaffen zij de data waarnaar ik op zoek ben? Op deze manier had ik meer doelgerichte vragen in mijn vragenlijsten kunnen opnemen. Weliswaar hebben mijn critical friends de vragenlijsten en interviews die ik het schooljaar 2012/2013 heb afgenomen gecheckt, maar ik heb verzuimd deze te laten controleren door mijn studiebegeleider. Ik heb tevens geleerd dat het nut heeft om vooraf de vragen kritisch te bekijken (verschaffen deze vragen de gezochte data?) en te laten controleren door één of meerdere personen die een andere leerstijl hebben dan ik zelf.

Afb. 6.1: Leerstijlen van Kolb⁸

6.2 Critical friendship

Ik heb tijdens de opleiding Master SEN voor het eerst kennis gemaakt met critical friendship. Critical friendship is voor mij een manier van leren van elkaar en kennis delen: critical friends bekijken elkaars werk vanuit hun eigen gezichtspunt en geven elkaar opbouwende kritiek. Tijdens dit onderzoek heb ik de grote meerwaarde van critical friends ervaren. Ik heb de neiging om te veel woorden te gebruiken en val van tijd tot tijd in herhaling. Daarnaast komt in mijn werk de triade niet altijd goed naar voren: ik interpreteer een theorie wel op mijn manier, maar de koppeling naar mijn praktijk ontbreekt regelmatig. Hetzelfde geldt voor de verschillende lagen van reflectie. Mijn critical friends hebben per hoofdstuk aangegeven waar ik te veel woorden gebruik of in herhaling val en waar de triade en verschillende lagen van reflectie ontbreken. Ik heb hun feedback verwerkt tijdens dit onderzoeksproces. Ook heb ik zelf gefungeerd als critical friend voor twee van mijn medestudenten. Ik ben van mening dat wij elkaars werk naar een hoger niveau hebben getild. Daarnaast heeft mijn studiebegeleider in de rol van critical friend een waardevolle bijdrage geleverd aan mijn praktijkgericht onderzoek, met name wat betreft het schrappen van overbodige passages.

⁸ Bron afbeelding: www.persoonlijke-leerstijl.com (juni 2013)

Nawoord

Allereerst wil ik mijn man Ahmed en mijn kinderen Siobhan en Limahl bedanken voor hun geduld en steun tijdens deze studie. Ze hebben mij de afgelopen 2 jaar heel wat uurtjes moeten missen!

Ik wil mijn lieve critical friends Evelien en Lidewijn bedanken voor alle feedback en morele steun. Zij hebben mij door deze studie heen gesleept, ook toen ik het niet meer zag zitten.

Ik wil mijn stagebegeleiders van het Theresialyceum en OBS de Blaak bedanken voor hun begeleiding en medewerking aan dit onderzoek. Ik heb zoveel geleerd tijdens mijn stages!

Ik wil mijn studiebegeleiders Marjo en Marianne bedanken voor hun begeleiding. Marjo heeft mij door dit PGO geloodst en duidelijkheid geschept in de chaos. Marianne heeft mij door haar positieve instelling gemotiveerd gehouden.

Als laatste wil ik alle respondenten bedanken die meegewerkt hebben aan dit onderzoek en dit onderzoek mogelijk hebben gemaakt!

Lianda Lips

Bijlage 1

Presentatie IBnetwerk Opmaat

De plusklas (pilot)

De plusklas is een onderdeel van de zorgstructuur binnen onze school. Kijken we naar de 5 zorgniveaus binnen onze school dan past de plusklas in zorgniveau 4.

	Ondercapaciteit	bovencapaciteit
Niveau 1	Extra instructie en oefening.	Korte instructie en extra werk.
Niveau 2	Inperken van moeilijkere onderdelen en concentreren op het behalen van de basisvaardigheden.	Inperken van de oefenstof en meer tijd en ruimte voor extra opdrachten.
Niveau 3	Remedial teaching, schrappen van leerstof.	Leerstof compacter maken.
Niveau 4	Starten met eigen leerlijnen en adequate ondersteuning op elk gebied en niveau.	Plusklassen, waarbij leerlingen één of meer dagdelen geen standaardlesprogramma hebben, maar aan projecten werken
Niveau 5	Verwijzing naar het speciaal onderwijs.	Verwijzing naar de Leonardoschool.

Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong hebben meer uitdaging nodig. Daarnaast hebben ze ook behoefte aan mogelijkheden om in gesprek te gaan met ontwikkelingsgelijken. Bij de opzet van de plusklas heb ik hulp gehad van een stagiaire PABO.

Doelstelling van de plusklas

De belangrijkste doelstelling van de plusklas is dat kinderen hier ontwikkelingsgelijken kunnen ontmoeten waarmee ze kunnen leren discussiëren, samenwerken en leren leren in een veilige leeromgeving (welbevinden).

Het is de bedoeling dat er binnen de plusklas aandacht is voor sociaal-emotioneel ontwikkeling, filosoferen, samenwerken en werken aan cognitieve verrijkende projecten en opdrachten om zo in de behoeften van de kinderen te voorzien.

Onderwijsaanbod in de plusklas

De plusklas is een klas waarin kinderen eenmaal per week anderhalf uur lang extra uitdaging krijgen aangeboden. Momenteel zijn er twee plusklassen, een plusklas in de bovenbouw (groep 6-7) en een plusklas in de middenbouw (groep 4-5). In de plusklas worden afwisselend de volgende activiteiten aangeboden: filosofie, energizers, strategische leerspelletjes (Logan stones, Cortex Cape) en samenwerkingsspelletjes (de kinderen spelen samen tegen het spel).

Portfolio's

Om uit te gaan van de interesse en de mogelijkheden van kinderen, zien wij de kinderen als eigenaar van hun eigen leerproces. De kinderen geven binnen bepaalde thema's aan wat zij willen leren en op welke manier zij dit willen leren. De kinderen leren initiatieven nemen, dragen verantwoordelijkheid voor hun eigen leren en zullen gestimuleerd worden om over hun

leerproces na te denken. Aan het einde van elke themaperiode kiest het kind werk dat hij wil opnemen in zijn portfolio. Ook geeft hij daarin aan wat hij heeft geleerd, wat hij van het thema vindt en wat hij de volgende keer wil leren. De kinderen laten zien wat ze zelf tijdens hun onderzoek hebben gevonden, zij doen verslag van hun eigen onderzoeken, experimentjes en leeractiviteiten. Hierdoor is elke portfolio authentiek, net als elk kind. De inhoud en vorm van de map is gedeeltelijk voorgestructureerd en wordt individueel aangevuld.

Rol van de begeleider

De begeleider heeft een positieve houding ten opzichte van het kind en ziet de kwaliteiten van het kind in. En heeft oog voor mogelijke problemen die samengaan met hoogbegaafdheid en bevordert het zelfbeeld en zelfbewustzijn van het kind. De begeleider blijft de bewaker van het leerproces en zorgt voor begeleiding bij de verwerking van de verrijkingsstof, geeft uitleg en feedback, zodat het kind zich maximaal kan ontwikkelen.

Screening voor de plusklas

Om te kijken welke kinderen in aanmerking komen voor de plusklas maken wij gebruik van de gegevens van het LeerlingVolgSysteem (LVS). Na afname van de toetsen in januari en juni kijken wij naar de **DLE-score** (didactisch equivalent) afgezet tegen de **DL** (didactische leeftijd) van een kind.

Voor plaatsing in de plusklas moet aan de volgende voorwaarden voldaan worden:

- kinderen moeten een DLE hebben van minimaal 8 maanden meer t.o.v. hun DL. Zij moeten dus een voorsprong van minimaal 8 maanden hebben op rekenen en taalschaal op twee opeenvolgende meetmomenten.
- kinderen moeten minimaal leesniveau van AVI beheersing E4 hebben.
- naast de DLE-gegevens wordt ook gekeken naar de bevindingen van de leerkracht van het kind (functioneren in de klas, kan het kind de instructietijd missen etc.).
- wanneer er een psychologisch onderzoek beschikbaar is, moet een kind een TIQ hebben van 130 of meer.

De samenstelling van de groep kan dus na elke afname LVS veranderen afhankelijk van de Dle-scores van de kinderen.

Bijlage 2

TOM-visiedocument

0. Inleiding visiedocument

Al geruime tijd bestaat op het Theresialyceum een traject op maat voor de hoogbegaafde leerling. In het schooljaar 2011–2012 is M. Barthel, afdelingsleider vwo, verantwoordelijk geworden voor het Traject op Maat. Om inzicht te krijgen wat het Traject op Maat voor de hoogbegaafde leerlingen inhoudt en wat dat voor de schoolorganisatie betekent, heeft er een inventarisatie plaatsgevonden. Uit de eerste gegevens bleek al snel dat er veel gebeurt voor de TOM-leerlingen, maar dat het allemaal losse eindjes zijn. Ook waren de activiteiten nooit echt geëvalueerd met de leerlingen. Een mooi moment om TOM onder de loop te nemen en na te gaan waar aanpassingen nodig zijn. Zo is het visiedocument Traject op Maat ontstaan.

In hoofdstuk 1 is het ontstaan van TOM beschreven. In hoofdstuk 2 is de inventarisatie van de activiteiten in schooljaar 2011-2012 te vinden. In hoofdstuk 3 komt het Theresialyceum als begaafdheidsprofielschool aan bod. Ten slotte is in hoofdstuk 4 beschreven wat de visie voor het Traject op Maat is voor de komende vijf jaren en wat dat betekent voor de activiteiten in schooljaar 2012-2013.

1. Ontstaan van TOM op het Theresialyceum

In 1999 is een commissie hoogbegaafdheid op het Theresialyceum gestart om onderwijsaanpassingen te realiseren die tegemoet komen aan de behoefte van hoogbegaafde leerlingen. Hoe komt het dat hele slimme leerlingen het soms toch niet redden op een middelbare school? De commissie hoogbegaafdheid is hiermee aan de slag gegaan en dit heeft in schooljaar 2000-2001 geleid tot het ontstaan van het TOM-project, een Traject op Maat voor de hoogbegaafde leerling. Het doel van het project is flexibel inspelen op specifieke behoeften, maar vermijden dat er met een vooroordeel naar de leerlingen wordt gekeken. Naast het aanbieden van voldoende intellectuele uitdaging is het minstens zo belangrijk om de hoogbegaafde leerling te begeleiden in zijn welbevinden op school, tussen andere leerlingen, hoogbegaafden én niet-hoogbegaafde leerlingen.

Om na te gaan welke leerlingen kunnen deelnemen aan TOM wordt bij alle leerlingen in klas 1 de NIO-test afgenomen. Deze test is betrouwbaar en betaalbaar. Voor een uitgebreidere test is de WISC beter, maar ook veel duurder. Bij een score op de NIO-test van 130 of hoger wordt de leerling uitgenodigd om deel te nemen aan TOM. Leerlingen die al eerder een NIO-test hebben gemaakt, maken deze in klas 1 niet nog een keer. Op grond van de toen behaalde score wordt zorgvuldig bekeken of de leerling voor TOM wordt uitgenodigd.

Zodra een leerling mag meedoen met TOM betekent dit dat deze leerling van bepaalde lessen vrijstelling kan krijgen om een eigen programma te volgen. In de praktijk is dit TOM programma gericht op meerbegaafde leerlingen die snel van begrip zijn, weinig instructie nodig hebben en meer leerstof aan kunnen dan het normale lesprogramma biedt. Zij gaan aan de slag met (eigen) projecten waardoor ze zich breder en verder kunnen ontwikkelen dan het reguliere curriculum biedt. Het TOM-programma biedt ook extra deskundige begeleiding als TOM-leerlingen problemen ervaren op het gebied van leervaardigheden,

sociaal isolement of verveling. Deze groep leerlingen wordt door een persoonlijke TOM-coach begeleid.

De rode draad in TOM zijn de denklessen. In ieder leerjaar kunnen de leerlingen 6 lessen volgen speciaal voor TOM-leerlingen. In deze lessen wordt met de leerlingen gepraat over diverse onderwerpen zoals leren leren, denkstructuren, creatief denken, keuzes maken, ontwikkelen van zelfbeeld en leiderschap. Daarnaast bestaat er in TOM ruimte om een (individueel) project te doen, naar een gezelligheidsbijeenkomst te gaan waar de leerling gelijkgestemden ontmoet, colleges te volgen op de universiteit en er is begeleiding op maat voor onderpresterende leerlingen en leerlingen die door hun hoogbegaafdheid op sociaal gebied hinder ondervinden. Twee opgeleide TOM-coaches voeren individuele gesprekken met de leerlingen.

Na 9 jaar van intensieve voorbereiding en ontwikkeling hebben we op 7 maart 2008 het certificaat Begaafdheidsprofielschool ontvangen. Daarmee maakt de school, als enige school in Tilburg, deel uit van een landelijk dekkend netwerk van 24 scholen voor voortgezet onderwijs met het predicaat Begaafdheidsprofielschool. De leden van een Begaafdheidsprofielschool hebben zich verplicht te voldoen aan een aantal standaarden, waardoor op den duur een keurmerk zal ontstaan waaraan kwaliteitsgaranties zijn verbonden, die door middel van visitatie worden getoetst.

2. Stand van zaken TOM schooljaar 2011-2012

In het schooljaar 2011–2012 hebben er vanuit twee verschillende invalshoeken gesprekken en onderzoeken plaatsgevonden om na te gaan in hoeverre het Theresialyceum daadwerkelijk uitdraagt m.b.t. TOM in wat zij belooft tijdens de voorlichtingen. Nadat er een inventarisatie op papier was gemaakt, heeft de TOM-commissie (bestaande uit M. Claessens, H. Vermeer, T. Leyds, R. van den Bekerom, M. Nijsten en M. Barthel) in verschillende bijeenkomsten gesproken over de beoogde doelstellingen en realisaties tot nu toe van TOM. De conclusie hieruit was dat er veel goede activiteiten plaatsvinden, maar dat er nog niet sprake is van één geheel. In een afvaardiging van de TOM-commissie is er op zoek gegaan naar de koppeling tussen de verschillende activiteiten. Tijdens de inventarisatie kwam al snel naar voren dat TOM nog nooit met de leerlingen was geëvalueerd. Erdeed zich de gelegenheid voor om dit schooljaar een onderzoek te laten doen naar de ervaringen van de leerlingen met TOM. Xandrieke Sax (stagiaire maatschappijleer) heeft dat onderzoek uitgevoerd en de TOM-commissie verschillende aanbevelingen gedaan.

In de paragrafen 2.1 tot en met 2.6 wordt de inventarisatie weergegeven van de verschillende onderdelen en participanten van TOM, te weten het aanbod voor TOM-leerlingen, de rode draad in het aanbod (de denklessen), de personele kant van TOM, de TOM-commissie, de ouders en het management. In paragraaf 2.7 worden de uitkomsten en aanbevelingen van het onderzoek vermeld. In hoofdstuk 4 is te lezen wat de inzichten van de inventarisatie en de uitkomsten van het onderzoek hebben betekend voor de doelstellingen van TOM in de komende jaren.

In het schooljaar 2011–2012 staan 199 TOM-leerlingen op het Theresialyceum geregistreerd. Hieronder staat de uitsplitsing per jaarlaag vermeld:

klas 1	25 lln
klas 2	28 lln
klas 3	24 lln
klas 4h	7 lln
klas 4v	33 lln
klas 5h	5 lln
klas 5v	34 lln
klas 6v	43 lln

2.1 Aanbod voor TOM-leerlingen

Alle leerlingen kunnen vrijblijvend deelnemen aan het aanbod. Het aanbod in schooljaar 2011 – 2012 bestaat uit:

- deelname aan de denkklessen
- deelname aan projecten zoals First Lego League, projecten van bureau Talent
- dramalessen in klas 1
- artcadia (kunst en techniek) in klas 2
- deelname aan "de lessen voorbij" (gestart 8 feb 2012)
- deelname aan de olympiade van wiskunde (biologie, scheikunde, natuurkunde, letterkunde, science)
- het volgen van college op de universiteit
- deelname PUC aan TU/e
- excellent talenonderwijs (Delf Scolair, Cambridge English, Goethe Deutsch)
- verschillende modules
- sprokkelen van extra vakken
- jonge Jury
- Socrates Fellowship
- begeleiden groep onderpresterende leerlingen klas 2/3 en klas 4/5
- persoonlijke begeleiding d.m.v. individuele gesprekken

De TOM-commissie merkt dat vooral de zelfstandige succesvolle TOM-leerlingen vrijwillig deelnemen aan bovenstaand aanbod. De onderduikende en drop-out leerling is meer gebaat bij persoonlijke coaching (zie bijlage 1 voor verschillende type hoogbegaafden). De TOM-commissie stelt zichzelf de vraag in hoeverre je een TOM-leerling de vrijheid moet geven om wel of niet deel te nemen aan extra activiteiten die er geboden worden.

De TOM-commissie geeft nu al aan het bovenstaand aanbod graag uit te willen breiden voor de TOM-leerlingen. Te denken valt aan:

- artcadia voor klas 1
- lessen filosofie in de onderbouw
- lessen psychologie
- ruimte om met elkaar te discussiëren over een actueel onderwerp
- zelfreflectie
- lessen bèta-excellent
- wetenschappelijk onderzoek (WON)

Om meer zicht te krijgen op de ervaring van de TOM-leerling van het aanbod heeft in schooljaar 2011 – 2012 een onderzoek plaatsgevonden door Xandrieke Sax. De resultaten van het onderzoek zijn te lezen in paragraaf 2.7.

2.2 Denklessen

De rode draad is het TOM-aanbod zijn de denklessen. Per leerjaar worden zes denklessen aangeboden. Momenteel worden de denklessen alleen gegeven door de leden van de TOM-commissie. Dit is echter geen noodzaak. Elke docent kan dit, met in acht neming van de rode draad, geven. Affiniteit hebben met de doelgroep hoogbegaafde leerlingen is wel noodzakelijk. Het streven is om per jaarlaag twee groepen van 15 leerlingen met de denklessen mee te laten doen. De TOM-commissie merkt dat het aantal leerlingen dat deelneemt aan de denklessen afneemt naarmate de leerling ouder wordt. In klas 1 doen alle leerlingen mee met de denklessen. In klas 2, 3 en 4 blijft er daar een steeds kleine groep van over. In klas 5 en 6 is er weer een kleine toename van het aantal deelnemers. Naarmate de gever van de denklessen zelf actief gaat werven, nemen er meer leerlingen deel. Het actief werven van leerlingen werkt in de bovenbouw stimulerender dan in de onderbouw. De doelstellingen van de denklessen staan beschreven in bijlage 2.

In het schooljaar 2011 – 2012 is hard gewerkt om de denklessen uit te schrijven. De denklessen zijn samen gebracht in de zogenaamde denklessenmap. Deze kan in de toekomst als inspiratiemateriaal dienen voor anderen, zowel op als buiten het Theresialyceum. Belangstellenden kunnen een exemplaar kopen voor €15,= (excl. verzendkosten).

2.3 Personele aspecten

Omdat er op het Theresialyceum steeds meer zeer- en hoogbegaafde leerlingen komen én omdat het Theresialyceum een begaafdheidsprofielschool is, is het van belang goed geschoold personeel te hebben. In het schooljaar 2011 – 2012 is er voor de tweede keer de POP-cursus gegeven door de stichting leren motiveren. De insteek van de cursus is meer leren over hoogbegaafdheid en tools aangereikt krijgen om in gesprek te kunnen gaan met een onderpresterende hoogbegaafde leerling.

In schooljaar 2011 – 2012 hebben we een grote groep nieuwe collega's mogen begroeten op het Theresialyceum. De nieuwe collega's hebben aan het begin van het schooljaar een presentatie over hoogbegaafdheid en TOM gehad van M. Claessen.

Vanuit de TOM-commissie is aangegeven dat zij merkt dat de kennis onder het personeel over hoogbegaafdheid, als ook het omgaan met verschillen als er een hoogbegaafde leerling in de klas zit, aandacht behoeft.

2.4 Ouders

Ouders worden in het eerste jaar op school uitgenodigd voor een informatieavond, als hun zoon/dochter aan TOM mag gaan deelnemen. Aan het einde van het eerste jaar nodigen we die ouders nogmaals uit om het jaar samen door te praten. Voor de andere jaarlagen is het de bedoeling om de ouders ook voor een ouderavond uit te nodigen. In schooljaar 2011 – 2012 hebben de twee afsluitende bijeenkomsten niet plaatsgevonden.

Voor de "lessen voorbij" worden ouders benaderd om een lezing te geven om over hun beroep of een ander interessant onderwerp te vertellen.

De TOM-commissie ervaart dat er bij ouders de behoefte bestaat om meer te participeren in de school. De TOM-commissie wil nagaan hoe ouders meer betrokken kunnen worden bij het TOM-aanbod op het Theresialyceum.

2.5 TOM-commissie

Om TOM aan te sturen is de TOM-commissie ontstaan. Elk schooljaar komt de commissie drie keer bij elkaar. De eerste keer worden de denklessen en andere activiteiten verdeeld. De tweede keer (rond jan/febr) wordt naar de stand van zaken m.b.t. de leerlingen en de activiteiten gekeken en de laatste keer wordt het schooljaar m.b.t. TOM geëvalueerd. In de TOM-commissie wordt weinig over beleidsmatige zaken gesproken.

De TOM-commissie bestaat uit een groep wijze mensen die het beleid zouden moeten maken voor hoogbegaafdheid op het Theresialyceum, draagvlak creëren bij collega's, organisatorische werkzaamheden verrichten en de taken mee verdelen. Ook moet er afstemming zijn met de eisen die BPS aan de school stelt. De commissie staat open voor iedereen die zich hiervoor wil inzetten. Daarnaast wordt gezocht naar collega's die de uitvoering van het TOM-aanbod voor hun rekening willen nemen. Zij hoeven geen deel uit te maken van de TOM-commissie.

2.6 Management

TOM wordt door het Management goed ondersteund. Vanuit de directie is T. Oudejans als rector actief betrokken. Daarnaast zet M. Barthel (als lid van de schoolleiding) de lijnen binnen school mee uit.

2.7 Uitkomsten onderzoek naar aanbod TOM in schooljaar 2011 - 2012

Aan alle TOM-leerlingen is de vraag gestuurd om mee te werken aan een onderzoek om na te gaan hoe de leerlingen het TOM-aanbod ervaren. Van alle TOM-leerlingen in het schooljaar 2011-2012 heeft een kwart de enquête van het onderzoek helemaal ingevuld. Over het algemeen zijn deze leerlingen tevreden over het aanbod van TOM op het Theresialyceum. Deze groep leerlingen vindt het prettig dat er de mogelijkheid wordt geboden om tijdens lestijd aan projecten te werken. De leerlingen geven enkele aandachtspunten mee:

- Meer aandacht besteden aan de opgedane kennis van de denklessen.
- Van projecten die door de docenten worden georganiseerd wordt meer geleerd dan van projecten waar de leerlingen zelfstandig aan hebben gewerkt.
- Meer projecten/activiteiten aanbieden rond minder technische onderwerpen, zodat ook TOM-leerlingen met andere interesses aan hun trekken komen. Wenselijk zijn projecten die helpen oriënteren op een vervolgopleiding of later beroep, activiteiten waarin concrete vaardigheden opgedaan worden, activiteiten die te maken hebben met de wereld buiten school en activiteiten die buiten school plaatsvinden.
- Onderscheid tussen TOM-leerlingen en niet TOM-leerlingen minder zwart-wit neerzetten. Belangrijker is om te selecteren naar motivatie, prestatie en interesse dan alleen een NIO-scores van 130 of meer te hanteren om deel te mogen nemen aan extra activiteiten.
- Voor deze groep leerling is het vrijblijvende karakter goed. Dit geeft de leerling de mogelijkheid om een eigen traject te volgen.

Enkele andere aanbevelingen van beleidsmatige en organisatorische aard die uit het onderzoek naar voren komen zijn:

- Beter registreren welke leerling aan welke activiteiten meedoet en afrondt.
- In beeld brengen van de leerlingen die niet deelnemen aan extra activiteiten en nagaan wat daar de reden van is.
- Nagaan of de vrijblijvendheid van aanbieden een juiste keuze is. Sommige leerlingen hebben de prikkeling juist nodig om over een drempel heen te kunnen stappen.
- Onbekend maakt vaak onbemind. Meer duidelijkheid geven aan de leerlingen over de inhoud van de activiteiten.
- Ook ouders op de hoogte stellen van TOM-aanbod zodat het gesprek aan de keukentafel thuis meer kan plaatsvinden.

3. Theresialyceum als Begaafdheidsprofielschool

Hoogbegaafdheid is in het hedendaagse onderwijs een algemeen herkend en erkend kenmerk van leerlingen. Meerdere scholen voor voortgezet onderwijs hebben in de afgelopen jaren vaak zeer uiteenlopende maatregelen getroffen om beter aan te sluiten bij de behoeften van deze leerlingen. Deze inspanningen leiden niet vanzelfsprekend tot succes. Steeds duidelijker is geworden dat er bij deze groep leerlingen niet altijd 'uitkomt wat er in zit'. De ervaringen van hoogbegaafde leerlingen die door onderpresteren in een negatieve spiraal terecht zijn gekomen tonen overduidelijk aan dat passend onderwijs en gerichte begeleiding ook voor deze categorie leerlingen een maatschappelijke noodzaak is.

In het schooljaar 2004/2005 is om die reden bij het CPS te Amersfoort het project BegaafdheidsProfielScholen gestart. In dit door het ministerie van OCW gestimuleerde project is het de opzet om in enkele jaren te komen tot een landelijk dekkend netwerk van BegaafdheidsProfielScholen voor voortgezet onderwijs.

Deze scholen kenmerken zich door kwalitatief hoogwaardig onderwijs en begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen. Dit is herkenbaar in:

- een zorgvuldige intake en plaatsing van de leerling, mede gebaseerd op brede diagnostische kennis
- een ruim inhoudelijk aanbod binnen een flexibel programma voor dit type leerling
- zorgvuldige begeleiding van deze groep leerlingen
- bereidheid de aanwezige expertise te delen met ouders en met andere scholen in de regio.

De scholen die deelnemen aan het project hebben zich verenigd in de vereniging BPS (BegaafdheidsProfielScholen). Er zijn nu 25 scholen lid, waarvan er 21 zijn gecertificeerd, waaronder het Theresialyceum. Om de vier jaren vindt onderlinge visitatie plaats om de kwaliteit te borgen en certificering te herbevestigen. In november 2009 is het Project afgesloten. In augustus 2010 is een vervolgproject gestart, wederom onder leiding van het CPS. De 25 leden van de vereniging participeren in dat vervolgproject. Daarin staat centraal de ontwikkeling van standaarden voor adequaat docentgedrag en voor de rol die de schoolleiding bij het onderhouden van het profiel dient te spelen.

Inmiddels is het lidmaatschap van de vereniging opengesteld voor andere scholen voor VO die zich inzetten voor het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen

3.1 Deelname BPS van Theresialyceum

Als begaafdheidsprofielschool participeert het Theresialyceum in twee werkgroepen: docentexpertise en regionale expertise. Daarnaast is T. Oudejans lid van het dagelijks bestuur en secretaris/penningmeester van de stichting.

Vanuit de werkgroep docentexpertise zijn in het schooljaar 2011 – 2012 twee enquêtes uitgezet:

1. Wat zijn de onderwijsbehoeften van een hoogbegaafde leerling? Afgenomen onder ongeveer 15 TOM-leerlingen per jaarlaag.
2. Hoe ver zijn de collega's met de bewustwording van het eigen docentgedrag mbt de hoogbegaafde leerling? Afgenomen onder de leden van TOM-commissie en collega's die hebben deelgenomen aan de POP-cursus.

De uitkomsten van deze enquêtes hebben geleid tot een standaard voor docentgedrag voor hoogbegaafde leerlingen.

In 2012 – 2013 gaat de werkgroep docentexpertise zich buigen over het ontwikkelen van een portfolio als instrument voor zelfreflectie voor hoogbegaafde leerlingen, ontwikkelen van onderzoekend leren/werken als middel om de expertise in de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen te versterken en een basis leggen voor een BPS-academie en tevens enige scholingsactiviteiten uitvoeren. Het Theresialyceum zal deelnemen aan de werkgroep voor het portfolio.

Jaarlijks moet er een verantwoording aan de vereniging BPS worden gegeven van de activiteiten die de school heeft ondernomen om aan hun doelstellingen te werken.

In het schooljaar 2012 -2013 zal er een visitatie plaatsvinden vanuit het BPS. Daarvoor zal een zelfbeoordelingsinstrument worden ingevuld en zal een commissie op school komen om met leerlingen en docenten te praten. Naar aanleiding van de visitatie wordt bepaald of het Theresialyceum nog steeds voldoet aan de criteria om zich begaafdheidsprofielschool te mogen noemen. Op de studiedag in november van schooljaar 2012 - 2013 zal aandacht worden besteed aan de voorbereidingen van de visitatie.

3.2 Verrijkingssklas

Als begaafdheidsprofielschool krijgt het Theresialyceum regelmatig vragen van basisscholen en ouders of de school initiatieven heeft voor hoogbegaafde basisschoolleerlingen die uitgekeken zijn op de basisschool.

- Ze zijn klaar met de leerstof en hebben meer uitdaging en verdieping nodig
- Er blijft veel talent liggen als deze leerlingen niet op hun eigen niveau worden aangesproken
- Het ontbreken van passend onderwijs voor deze doelgroep kan betekenen dat deze leerlingen niet aan leren toekomen wat onderpresteren later in de hand werkt

Tevens kan het missen van aansluiting met ontwikkelingsgelijken een harmonische ontwikkeling van het kind in de weg staan.

Voor die leerlingen van de basisschool bieden we een verrijkingssklas aan. In school 2010-2011 is het Theresialyceum daarmee gestart. De leerlingen van groep 8 volgen op tien woensdagochtenden een speciaal voor hen samengesteld onderwijsprogramma op het Theresialyceum, waar ze kennis maken met de vakken chinees, filosofie en techniek.

Voor basisscholen is het vaak lastig om een aangepast programma te bieden; het gaat immers steeds maar om een enkele leerling. Externe begeleiding kan het kind extra leerstof bieden maar niet het zo noodzakelijke contact met een groep ontwikkelingsgelijken. Deze leerlingen als groep uit verschillende basisscholen bij elkaar brengen maakt passend onderwijs voor leerlingen van alle scholen op een gemakkelijker manier toegankelijk. Met de Verrijkingssklas willen we bereiken dat deze leerlingen op hun eigen niveau bij enkele nieuwe vakken de diepte ingaan. Na een geslaagde pilot in het schooljaar 2010 - 2011 met subsidie van Passend Onderwijs Midden-Brabant, biedt het Theresialyceum ook in het schooljaar 2012 - 2013, voor basisschoolleerlingen uit de regio de mogelijkheid om deel te nemen aan de Verrijkingssklas. Gezien het beperkt aantal plaatsen mogen alleen scholen die zelf geen plus-programma hebben leerlingen afvaardigen. Gezien het toenemende aantal basisscholen met een eigen plusvoorziening moet onderzocht worden welke lijn we in de komende jaren gaan hanteren. In het schooljaar 2012 – 2013 zijn er echter meer dan 100 aanmeldingen binnen gekomen. De basisscholen weten de verrijkingssklas steeds beter te vinden. Onze vraag is alleen of de basisscholen ook echt alleen die leerlingen opgeven die in groep 8 te weinig geprikkeld worden.

De verrijkingsklas staat los van het TOM-aanbod voor de leerlingen van het Theresialyceum. Op dit moment wordt de verrijkingsklas aangestuurd door de TOM-coördinator, M. Claessen, maar dit is niet noodzakelijk voor de toekomst. Wel moet er voor gezorgd worden dat de inhoud van de verrijkingslessen verschilt van de inhoud die in de TOM-lessen aan bod komen. Wellicht dat in de toekomst de TOM-leerlingen kunnen worden ingezet bij de verrijkingslessen.

De doelstelling van de verrijkingsklas is voor het Theresialyceum tweeledig. Enerzijds willen we vanuit de Begaafdheidsprofielschool aan onze verplichting voldoen om ons regionaal in te zetten voor de hoogbegaafde leerlingen uit de regio. Anderzijds willen we het Theresialyceum ook kenbaar maken onder de hoogbegaafde leerlingen uit het basisonderwijs, hun ouders en de docenten van groep 8.

4. TOM schooljaar 2012 -2013 en verder

De inventarisatie van het aanbod en de uitkomsten van het onderzoek uit hoofdstuk 2, als ook de ontwikkelingen binnen de vereniging van begaafdheidsprofielscholen hebben tot hernieuwde inzichten geleid.

Als begaafdheidsprofielschool willen we graag aandacht blijven schenken aan de meer begaafde leerling. Ons doel blijft: eruit halen wat er in zit. Om dat te kunnen bereiken zullen we nog meer met de leerling in gesprek moeten blijven: Waar liggen de interesses van de leerling? Welke uitdagingen wil de leerling aan gaan? Welke hulp heeft de leerling nodig? Welke ruimte/faciliteiten kunnen we de leerlingen bieden?

De doelstellingen die de TOM-commissie zichzelf heeft gesteld voor de komende vijf jaren luiden:

1. Alle TOM-leerlingen zijn in het bezit van een digitaal portfolio
2. Het aanbod van TOM is breed. Leerlingen kunnen uit aanbod kiezen van de volgende disciplines: bèta, talen, kunst en cultuur, maatschappelijk. Daarbij spelen ouders ook een belangrijke rol.
3. Gemotiveerde leerlingen (niet TOM) die meer willen en kunnen dan het normale curriculum krijgen de mogelijkheid om deel te nemen aan (onderdelen van) het TOM-aanbod.
4. De TOM-commissie initieert, controleert en organiseert de activiteiten in en rond de school op het gebied van hoogbegaafdheid.
5. Elk personeelslid heeft een basisopleiding hoogbegaafdheid gedaan.
6. Er zijn minstens twee ECHA-gecertificeerde collega's.
7. Van de deelnemers van de verrijkingsklas schrijft zich minstens 30 % zich in bij het Theresialyceum
8. Het gedachtengoed van bèta-excellent en WON is geïmplementeerd in het onderwijsaanbod in zowel de onder- als de bovenbouw.

Bovenstaande doelstellingen voor de komende vijf jaren hebben geleid tot een aantal aanpassingen in het beleid en het aanbod voor het schooljaar 2012 – 2013.

Digitaal portfolio

Vanuit de TOM-commissie is naar voren gekomen dat er een betere monitoring van de TOM-leerlingen moet komen. In het begeleidingssysteem is het belangrijk dat elke (hoog)begaafde leerling jaarlijks gesprekken voert met de mentor of bij ingewikkeldere problemen met een TOM-coach over de keuzes die hij/zij maakt om zichzelf te blijven ontwikkelen en om uitdagingen aan te gaan. Het is voor de leerling én voor de mentor van belang om een overzicht te behouden

van de ondernomen activiteiten en de gemaakte keuzes. Hiervoor wordt in schooljaar 2012 – 2013 een start gemaakt met het aanleggen van een digitaal portfolio. Dit portfolio heeft tot doel een overzicht te geven van de extra activiteiten die een leerling heeft ondernomen naast het normale curriculum. Dit zal een belangrijk document gaan vormen bij de vervolgopleiding die de leerling wil gaan volgen. Steeds meer opleidingen maken gebruik van selectie aan de poort, waardoor het voor een leerling belangrijk is te kunnen laten zien hoe die zich ontwikkeld heeft en welke keuzes zijn gemaakt.

TOM-aanbod

Aan het einde van schooljaar 2011 -2012 is een oproep naar de collega's uitgegaan met de vraag wie een aanvulling op het huidige TOM-aanbod heeft. Dat heeft geresulteerd in een tal van mogelijkheden op verschillende gebieden. Leerlingen kunnen zelfstandig aan de slag met een zelfgekozen of bestaand project. Er worden ook modules aangeboden, waarbij een docent gedurende zes lessen met een groep leerlingen een bepaald onderwerp gaat doorgronden. Dit zijn onderwerpen die tijdens de reguliere lessen niet aan bod komen. De leerlingen kunnen zich aan het begin van het schooljaar inschrijven. De TOM-commissie zal dan in overleg met de collega's de lessen inplannen. Als leerlingen zelfstandig aan de slag gaan worden daar ook afspraken over gemaakt met de TOM-commissie. Daar waar mogelijk zullen de lessen in de begeleidingsbalken voor de onderbouw en de modulebalken voor bovenbouw worden gezet. De TOM-commissie heeft er voor gekozen om de leerlingen geen verplichting op te leggen van een minimaal aantal te volgen activiteiten, maar wel de verwachting uit te spreken dat de TOM-leerlingen iets extra's doen. De leerlingen zullen er ook op worden aangesproken door iemand van de TOM-commissie als ze geen activiteiten doen.

Aan het begin van het schooljaar wordt een informatieavond gegeven voor alle TOM-leerlingen en hun ouders. Op die avond wordt het nieuwe aanbod en de nieuwe structuur verteld. Tevens wordt de TOM-leerlingen en hun ouders duidelijk gemaakt dat er wordt verwacht dat elke TOM-leerling jaarlijks twee onderdelen volgt. Wij zijn er van overtuigd dat door de leerlingen per jaarlaag bij elkaar te zetten de leerlingen elkaar makkelijker kunnen steunen en stimuleren om iets extra's te doen. (zie bijlage 4 voor aanbod 2012 – 2013 per jaarlaag)

Graag wil de TOM-commissie ook onderzoeken op welke manier TOM-leerlingen ingezet kunnen en willen worden om met activiteiten voor jongerejaars of de verrijkingsklas te helpen of voor mede TOM-leerlingen activiteiten te organiseren.

Ouders geven zelf aan graag meer betrokken te worden bij de activiteiten voor hun kind op school. De Tom-commissie wil op de informatieavond aan het begin van schooljaar 2012 – 2013 expliciet aan de ouders vragen om zich op te geven om een lezing te geven over hun werk of een ander interessant onderwerp waar de ouder veel vanaf weet. Ook wordt de ouders gevraagd aan te geven of ze een groep leerlingen zouden willen begeleiden naar een externe activiteit. Vlak na de herfstvakantie in 2012 is er voor de ouders van de TOM-leerlingen de mogelijkheid om deel te nemen aan een cursus om de onderpresterende leerling te begeleiden. Deze cursus wordt verzorgd door H. Vermeer.

Andere mogelijkheden om ouders er meer bij te betrekken zijn de uitnodiging voor activiteiten via de mail ook naar de ouders te sturen, thema-avonden te organiseren, lezingen speciaal voor ouders en een ouderavond organiseren ter afsluiting van het schooljaar waarin de TOM-leerlingen presenteren wat ze afgelopen jaar hebben gedaan.

Geen TOM-leerling, wel meer kunnen en willen

Graag willen we ook andere meer begaafde leerlingen de kans geven om bij belangstelling gebruik te kunnen maken van het aanbod van TOM. Aansluiten bij de denklessen, volgen van colleges op de universiteit, volgen van webclasses. Leerlingen die cum laude over zijn gegaan en leerlingen die in een bepaald vak uitblinken, zullen door de mentor benaderd worden om na te gaan of deelname aan één of meerdere activiteiten van TOM een waardevolle aanvulling is. In september 2012 is een lijst gemaakt van leerlingen die cum laude over zijn gegaan en geen TOM-leerling zijn op dat moment. Aan deze leerlingen zal kort nadat de totale inventarisatie is afgerond de vraag worden gesteld of ze belangstellingen hebben om aan (onderdelen) van TOM deel te nemen.

TOM-commissie

Om de TOM-leerlingen beter te kunnen volgen en te stimuleren om meer uit zichzelf te halen, wil de TOM-commissie de TOM-leerlingen typeren volgens de typen van Betts & Neihart (zie bijlage 1). Op grond van de indeling kan de TOM-coach/mentor samen met de TOM-leerling gericht op zoek gaan naar welke interventie zinvol is. De TOM-commissie heeft de taken zo verdeeld dat elk commissielid verantwoordelijk is voor één of twee jaarlagen. Alle TOM-leerlingen gaan in gesprek met een lid van de TOM-commissie over de te volgen activiteiten. Van alle activiteiten, inclusief de gesprekken met het lid van de TOM-commissie, moet de leerling een aantekening maken in het digitale portfolio.

Ook wil de TOM-commissie meer aandacht gaan besteden aan onderpresteren. In het schooljaar 2011 -2012 zijn er twee pilots geweest met leerlingen. In de onderbouw is Jolanda Wolters aan de slag gegaan met een groep TOM-leerlingen uit de onderbouw rondom de “Mission Possible”. In de bovenbouw zijn twee groepen bovenbouwleerlingen begeleid, waarbij het leervaardigheidenspel is ingezet. Hoewel niet alle leerlingen die minder presteerden met de pilots beter zijn gaan presteren, denken we toch dat aandacht besteden aan deze groep leerlingen zinvol is. In het schooljaar 2012 -2013 zullen we dan ook opnieuw groepen gaan begeleiden. De groepen zullen worden samengesteld naar aanleiding van de rapportvergaderingen in november.

In het schooljaar 2012 -2013 wordt een andere pilot gehouden met de ouders van onderpresterende leerlingen. Het boek van Michael D. Whitley, Ph.D. – Bright Minds, Poor Grades wordt hierbij als basis gebruik om met ouders in gesprek te gaan.

Personeel

Vanuit de TOM-commissie is aangegeven dat het belangrijk is om blijvend aandacht te besteden aan de kenmerken van een hoogbegaafde leerling, de behoeften van een hoogbegaafde leerling en om de mogelijkheden die er zijn binnen het vak te onderzoeken (de mogelijkheid van compacten van de leerstof, activiteiten met ontwikkelingsgelijken, het meedoen aan olympiades en andere wedstrijden, enz). De TOM-commissie gaat daarom in november van het schooljaar 2012 -2013 een studiedag besteden aan hoogbegaafdheid.

Omdat er op het Theresialyceum steeds meer (hoog)begaafde leerlingen zitten is het van belang dat zowel mentoren als vakdocenten voldoende kennis hebben om signalen te herkennen en vervolgens gesprekken aan te gaan met de leerling. Graag gaat de TOM-commissie mee op zoek voor belangstellende collega's naar scholingsmogelijkheden.

Voor de nieuwe collega's op het Theresialyceum adviseert de TOM-commissie aan de directie dat ze bij de aanstelling de verwachting uitspreken dat het personeelslid een basiscursus over

hoogbegaafdheid volgen. Dit kan een cursus buiten school zijn, maar ook gegeven door iemand van het Theresialyceum of van een collega uit de vereniging van Begaafdheidsprofiel scholen.

Om voldoende kennis over hoogbegaafdheid binnen school te waarborgen is het van belang dat er minstens twee ECHA-gecertificeerde personeelsleden beschikbaar zijn. Omdat nu al bekend is dat één van de huidige ECHA-gekwificeerd personeelslid het Theresialyceum aan het einde van schooljaar 2012 – 2013 zal verlaten, zullen er nieuwe collega's opgeleid moeten worden.

Verrijkingsklas

De vele aanmeldingen voor de verrijkingsklas in het schooljaar 2012 – 2013 zorgen er voor dat er opnieuw gekeken moeten worden naar de organisatorische mogelijkheden voor de verrijkingsklas. Er zal onderzoek worden gedaan naar de wensen van de basisscholen, het aanbod van andere middelbare scholen en de eigen mogelijkheden.

Bèta-excellent en WON

Om alle activiteiten die op het Theresialyceum plaatsvinden meer met elkaar te kunnen verbinden, is het van belang van elkaar te weten wat er wordt gedaan en op welke manier er samenhang gevonden kan worden. Zo is het Theresialyceum in 2011 bèta-excellentschool geworden en wordt er bij de bètavakken hard aan de weg getimmerd om meer samenhang te vinden in de lesstof en in de vaardigheden die nodig zijn bij de verschillende practica.

In het schooljaar 2012 – 2013 gaan we meer aandacht aan academisering geven en een commissie Pre University Program starten. Het doel is om onze leerlingen in het VWO een onderzoekende houding en open mindedness te laten ontwikkelen. Dit betekent dat hun nieuwsgierigheid (die er al is) wordt gestimuleerd en dat ze openstaan voor nieuwe en afwijkende ideeën. Ze nemen niets voetstoots aan, wegen informatie van verschillende kanten tegen elkaar af en gaan niet mee in hypes zoals de antivaccinatiebeweging. Leerlingen raken ook vertrouwd met wetenschappelijk onderzoek, met alle wetenschappelijke disciplines en met de wetenschappelijke cultuur op universiteiten en andere onderzoeksinstellingen. Zij weten dan ook welke vakgebieden hen aanspreken en daaruit een gefundeerde studiekeuze maken.

Je ontdekt, vanaf klas 1, alle wetenschappen; alfa, bèta en gamma.

Je leert intensief wetenschappelijk denken en werken.

Je doet zelf onderzoek, vaak samen met wetenschappers.

Je ontdekt waar je talenten en voorkeuren liggen.

We willen de meer begaafde leerling op het Theresialyceum uitdagen en prikkelen. De commissie moet gaan onderzoeken op welke manier de academiseringsgedachte geïmplementeerd kan worden in het onderwijsaanbod voor alle (toekomstige) vwo-leerlingen.

Bijlage 3

Eisen waaraan een kangoeroeklas (plusklas) moet voldoen (Kieboom, 2007):

- Aangepast onderwijs voor hoogbegaafden moet een degelijke structuur hebben en intensief worden voorbereid.
- De visie op hoogbegaafdheid moet in een plan worden vastgelegd en gecommuniceerd worden naar het schoolteam.
- Kinderen moeten zo breed mogelijk gescreend worden om te bepalen of ze hoogbegaafd zijn en naar de kangoeroeklas mogen.
- Zijn er meer dan 8 hoogbegaafde kinderen, dan is het verstandig ze op te splitsen per klas of per bouw.
- Het is verstandig om te starten met een proefperiode.
- Hoogbegaafde kinderen hebben het meeste baat bij een combinatie van de kangoeroeklas en differentiatie in hun eigen klas.
- Ideaal is om kinderen ongeveer 4 uur per week naar de kangoeroeklas te laten gaan.
- De kangoeroeklas is bedoeld om sociaal-emotionele vaardigheden te ontwikkelen en de juiste werk- en leerstrategieën aan te leren.
- Hoogbegaafde kinderen hebben behoefte aan contact met ontwikkelingsgelijken.
- De houding van de leerkracht dient allereerst gebaseerd te zijn op steun en positieve aandacht.
- De leerkracht stuurt de leerprocessen door veel aandacht te besteden aan organisatie in de tijd en de doelstellingen van de opdrachten te bewaken en te toetsen.
- De leerkracht moet een grote kennis van de problematiek rondom hoogbegaafdheid hebben.
- De opdrachten in de kangoeroeklas moeten een behoorlijke moeilijkheidsgraad moeten hebben.
- Er moet ook gebruik gemaakt worden van open opdrachten waardoor de creativiteit en het associatievermogen van de kinderen worden aangesproken.
- Het is ideaal als de opdrachten in de kangoeroeklas te maken hebben met echte problemen.
- De opdrachten moeten beoordeeld en geëvalueerd worden, omdat hoogbegaafde kinderen behoefte hebben aan feedback. Voor de evaluatie kan een apart blad in het rapport toegevoegd worden.

Bijlage 4

ENQUÊTE PLUSKLASLEERLINGEN GROEP 8

(schooljaar 2011/2012)

Van eind augustus 2011 tot begin december 2011 heb je deel genomen aan de plusklas voor de bovenbouw van OBS de Blaak.

Vanaf begin december 2011 heb je samen met leerlingen van verschillende basisscholen uit Tilburg plusklaslessen gevolgd op het Theresialyceum. Het Theresialyceum organiseert deze plusklaslessen speciaal voor leerlingen van groep 8 van de basisschool.

De volgende vragen gaan over de plusklaslessen van OBS de Blaak en de plusklaslessen van het Theresialyceum. De enquêtes worden anoniem afgenomen.

Alvast bedankt voor je medewerking!

- Vraag 1:** Vond je de plusklaslessen voor de bovenbouw leuk?
Ja ☐ **Soms** ☐ **Nee** ☐
- Vraag 2:** Vond je het leuk om met andere slimme kinderen uit groep 7 en 8 samen te werken?
Ja ☐ **Nee** ☐
- Vraag 3:** Zorgden de plusklaslessen voor de bovenbouw voor een extra uitdaging naast het ‘gewone’ schoolwerk?
Ja ☐ **Nee** ☐
- Vraag 4:** Vond je de energizers (de spelletjes aan het begin van de les) leuk?
Ja ☐ **Soms** ☐ **Nee** ☐
- Vraag 5:** Vond je het leuk om aan het project **Reisgids** te werken?
Ja ☐ **Een beetje** ☐ **Nee** ☐
- Vraag 6:** Als je nog een keer een project zou moeten maken, zou je dan liever aan een kant-en-klaar project werken zoals het project **Reisgids** of zelf een onderwerp kiezen en daar een project van maken?
Kant-en-klaar project ☐ **Eigen onderwerp** ☐
- Vraag 7:** Vond je het leuk om met Filosofie voor kinderen (opdracht Commissie Gelijke Behandeling, filmpje Android 207 etc.) bezig te zijn?
Ja ☐ **Soms** ☐ **Nee** ☐

Vraag 8: Als er weer plusklaslessen voor de bovenbouw gegeven zouden worden op OBS de Blaak, welke onderwerpen zouden er behandeld moeten worden?

Vraag 9: Vond je de plusklaslessen op het Theresialyceum leuk?

Ja ☐ **Soms** ☐ **Nee** ☐

Vraag 10: Vond je het leuk om met leerlingen van verschillende basisscholen in één groep te zitten?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 11: Vond je het leuk om met andere slimme kinderen in een groep samen te werken?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 12: Vond je de onderwerpen die aan bod kwamen tijdens de plusklaslessen van het Theresialyceum leuk?

Ja ☐ **Sommige** ☐ **Nee** ☐

Vraag 13: Welke onderwerpen vind jij dat er behandeld moeten worden in de plusklaslessen van het Theresialyceum?

Vraag 14: Zorgden de plusklaslessen van het Theresialyceum voor een extra uitdaging naast het ‘gewone’ schoolwerk?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 15: Zou je liever plusklaslessen volgen op je eigen basisschool, op het Theresialyceum of een combinatie van beiden?

Eigen basisschool ☐ **Theresialyceum** ☐ **Combinatie** ☐

Bijlage 5

ENQUÊTE VERRIJKINGSKLAS

(schooljaar 2012/2013)

In het schooljaar 2012/2013 volg je samen met leerlingen van verschillende basisscholen uit Tilburg verrijkingsklaslessen op het Theresialyceum. Het Theresialyceum organiseert de verrijkingsklas speciaal voor leerlingen van groep 8 van de basisschool.

De volgende vragen gaan over de verrijkingsklaslessen van het Theresialyceum. De enquêtes worden anoniem afgenomen.

Alvast bedankt voor je medewerking!

Vraag 1: Vind je de verrijkingsklaslessen leuk?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 2: Vind je het leuk om met andere slimme kinderen samen te werken?

Ja ☐ **Soms** ☐ **Nee** ☐

Vraag 3: Zorgen de verrijkingsklaslessen voor een extra uitdaging naast het ‘gewone’ schoolwerk?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 4: Vind je Chinees leuk?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 5: Waarom wel of niet?

Vraag 6: Vind je Filosofie leuk?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 7: Waarom wel of niet?

Vraag 8: Vind je Techniek leuk?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 9: Waarom wel of niet?

Vraag 10: Vind je de groepslessen (poster maken) leuk?
Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 11: Waarom wel of niet?

Vraag 12: Vind je de verrijkkingsklaslessen geschikt voor meisjes en jongens?
Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 13: Waarom wel of niet?

Vraag 14: Welke onderwerpen vind jij dat er behandeld moeten worden in de verrijkkingsklaslessen?

Vraag 15: Zou je liever plusklaslessen volgen op je eigen basisschool, op het Theresialyceum of een combinatie van beiden?
Eigen basisschool ☐ **Theresialyceum** ☐ **Combinatie** ☐

Bijlage 6

ENQUÊTE PLUSKLASLEERKRACHT

(OBS de Blaak en BS de Kring, schooljaar 2011/2012)

U heeft één of meerdere jaren de plusklaslessen verzorgd. In het kader van mijn onderzoek naar de plusklaslessen voor leerlingen van groep 8 van twee basisscholen en één middelbare school in de regio Tilburg wil ik u een aantal vragen stellen die betrekking hebben op de plusklaslessen.

Uw naam wordt niet vermeld in het onderzoek.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Vraag 1: Hoeveel jaar heeft u de plusklaslessen verzorgd?

Vraag 2: Wie heeft het initiatief genomen om een plusklas te starten?

Uzelf ☐ **De school** ☐ **Een samenwerkingsverband** ☐

Anders, nl.:

Vraag 3: Heeft u voor de aanvang van de plusklaslessen ervaringen uitgewisseld met leerkrachten die al plusklaslessen verzorgden?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 4: Wie draagt zorg voor de financiering van de plusklas?

De school ☐ **Een samenwerkingsverband** ☐

Anders, nl.:

Vraag 5: Wat zijn de toelatingseisen voor een leerling?

Vraag 6: Wie bepaalt welke leerlingen mogen deelnemen aan de plusklas?

Uzelf ☐ **Het schoolteam** ☐ **De schoolleiding** ☐

Vraag 7: Wat zijn de doelstellingen van de plusklas?

Vraag 8: Wat houdt het programma van de plusklas in, met name voor leerlingen van groep 8?

Vraag 9: Wisselt u ervaringen uit met andere leerkrachten die plusklaslessen verzorgen?

Ja ☐

Nee ☐

Soms ☐

Vraag 10: Hebben de plusklaslessen aan de vooraf gestelde doelstellingen voldaan?

Ja ☐

Nee ☐

Gedeeltelijk ☐

Vraag 11: Wordt er overlegd tussen basisscholen en middelbare scholen over de inhoud van plusklasprogramma's?

Ja ☐

Nee ☐

Soms ☐

Vraag 12: Worden de plusklasprogramma's van basisscholen en middelbare scholen op elkaar afgestemd?

Ja ☐

Nee ☐

Soms ☐

Vraag 13: Zou u positief staan tegenover samenwerking tussen meerdere basisscholen of middelbare scholen in de regio Tilburg bij het opzetten van plusklassen waar leerlingen van verschillende scholen naar toe kunnen gaan, dit met het oog op het delen van kosten en expertise?

Ja ☐

Nee ☐

Vraag 14: Waarom wel of waarom niet?

Vraag 15: Zou u positief staan tegenover samenwerking tussen basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg, dit met het oog op aansluiting van de plusklasprogramma's voor de leerlingen van groep 8 van de basisschool en de middelbare school?

Ja ☐

nee ☐

Vraag 16: Waarom wel of waarom niet?

--

Bijlage 7

ENQUÊTE DOCENT VERRIJKINGSKLAS

(schooljaar 2012/2013)

U heeft één of meerdere jaren een aantal lessen voor de verrijkingsklas verzorgd. In het kader van mijn onderzoek naar de plusklaslessen voor leerlingen van groep 8 van twee basisscholen en de verrijkingsklaslessen voor leerlingen van groep 8 van één middelbare school in de regio Tilburg wil ik u een aantal vragen stellen die betrekking hebben op de verrijkingsklaslessen.

Uw naam wordt niet vermeld in het onderzoek.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Vraag 1: Hoeveel jaar heeft u verrijkingsklaslessen verzorgd?

Vraag 2: Wat voor soort lessen heeft u aan de verrijkingsklas gegeven?

Vraag 3: Wie heeft het initiatief genomen om een verrijkingsklas te starten?

Uzelf ☐ **De school** ☐ **Een samenwerkingsverband** ☐

Anders, nl.:

Vraag 4: Heeft u voor de aanvang van de verrijkingsklas ervaringen uitgewisseld met docenten die al verrijkingsklaslessen verzorgden?

Ja ☐ **Nee** ☐

Vraag 5: Wie draagt zorg voor de financiering van de verrijkingsklas?

De school ☐ **Een samenwerkingsverband** ☐ **Anders, nl.:**

Vraag 6: Wat zijn de toelatingseisen voor een leerling?

Vraag 7: Wie bepaalt welke leerlingen mogen deelnemen aan de verrijkingsklas?

Uzelf ☐ **Het schoolteam** ☐ **De schoolleiding** ☐

Vraag 8: Wat zijn de doelstellingen van de verrijkingsklas?

Vraag 9: Welke lessen staan er op het programma van de verrijkingsklas?

Vraag 10: Wisselt u ervaringen uit met andere docenten die verrijkingsklaslessen verzorgen?

Ja ☐ **Nee** ☐ **Soms** ☐

Vraag 11: Wisselt u ervaringen uit met docenten van andere middelbare scholen die verrijkingsklassen verzorgen?

Ja ☐ **Nee** ☐ **Soms** ☐

Vraag 12: Hebben de verrijkingsklaslessen aan de vooraf gestelde doelstellingen voldaan?

Ja ☐ **Nee** ☐ **Gedeeltelijk** ☐

Vraag 13: Indien het antwoord **Nee** of **Gedeeltelijk** is, aan welke doelstellingen is dan niet voldaan?

Vraag 14: Wordt er overlegd tussen basisscholen en middelbare scholen over de inhoud van verrijkingsklasprogramma's?

Ja ☐ **Nee** ☐ **Soms** ☐

Vraag 15: Worden de verrijkingsklasprogramma's van basisscholen en middelbare scholen op elkaar afgestemd?

Ja ☐

Nee ☐

Soms ☐

Vraag 16: Zou u positief staan tegenover samenwerking tussen meerdere basisscholen of middelbare scholen in de regio Tilburg bij het opzetten van verrijkingsklassen waar leerlingen van verschillende scholen naar toe kunnen gaan, dit met het oog op het delen van kosten en expertise?

Ja ☐

Nee ☐

Vraag 17: Waarom wel of waarom niet?

Vraag 18: Zou u positief staan tegenover samenwerking tussen basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg, dit met het oog op aansluiting van de verrijkingsklasprogramma's voor de leerlingen van groep 8 van de basisschool en de middelbare school?

Ja ☐

Nee ☐

Vraag 19: Waarom wel of waarom niet?

Bijlage 8

EVALUATIE VERRIJKINGSKLAS

(januari 2013)

Doel verrijkingsklas:

1. Uitdaging bieden
2. Goede studiehouding aanleren
3. Prestatie moeten leveren
4. Tegen verveling; positieve invloed op het gedrag
5. Contact met ontwikkelingsgelijken

Vragen voor de ouder:

- Vraag 1:** Hebben we voldoende van uw kind gevraagd? De vakken zijn wel nieuw, maar is het ook nodig om er thuis meer aan te laten werken? Dit om hen te laten merken dat er ook voor hen wel iets te studeren valt.
- Vraag 2:** Draagt het Verrijkingsklasje bij tot het welbevinden van uw kind? Op welke manier? Wat merkt u aan uw kind?

Opzet van het Verrijkingsklasje:

- Vraag 3:** Vind u dat onze doelstellingen voor de verrijkingsklas voldoende tot uiting zijn gekomen?
- Vraag 4:** Hoe bevalt het dat het op één ochtend in de week is? Is de woensdag een goede dag hiervoor?
- Vraag 5:** Is een periode van 10 weken voldoende?
- Vraag 6:** Wat vindt u zelf van de aangeboden vakken?
- Vraag 7:** Hebt u voorstellen hoe we het beter kunnen doen?

Bijlage 9

INTERVIEW VERRIJKINGSKLAS

(TOM-coördinator en afdelingsleider VWO van het Theresialyceum, schooljaar 2012/2013)

In het kader van mijn onderzoek naar de plusklaslessen voor leerlingen van groep 8 van twee basisscholen en de verrijkingsklaslessen van één middelbare school in de regio Tilburg wil ik u een aantal vragen stellen die betrekking hebben op de verrijkingsklaslessen.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

- Vraag 1:** Hoe en waarom is het idee ontstaan om een verrijkingsklas op te zetten?
- Vraag 2:** Wat zijn de doelstellingen van de verrijkingsklas?
- Vraag 3:** Wie heeft het initiatief genomen om een verrijkingsklas op te zetten?
- Vraag 4:** Wanneer is de verrijkingsklas begonnen?
- Vraag 5:** Wie draagt zorg voor de financiering van de verrijkingsklas?
- Vraag 6:** Wat zijn de toelatingseisen voor een leerling?
- Vraag 7:** Wie bepaalt of een leerling mag deelnemen?
- Vraag 8:** Is er overleg geweest met basisscholen in de regio Tilburg over het opzetten van een verrijkingsklas en de behoefte daaraan?
- Vraag 9:** Hoe is de inhoud van het verrijkingsklasprogramma ontstaan?
- Vraag 10:** Is er overlegd met basisscholen in de regio Tilburg over de inhoud van het verrijkingsklasprogramma?
- Vraag 11:** Wordt het verrijkingsklasprogramma afgestemd op de plusklasprogramma's van basisscholen in de regio Tilburg?
- Vraag 12:** Zijn er ervaringen uitgewisseld met leerkrachten van de basisschool die plusklaslessen hebben verzorgd?
- Vraag 13:** Zou het Theresialyceum positief staan tegenover samenwerking tussen meerdere basisscholen of middelbare scholen in de regio Tilburg bij het opzetten van verrijkingsklassen waar leerlingen van groep 8 van verschillende scholen naar toe kunnen gaan, dit met het oog op het delen van kosten en expertise?

- Vraag 14:** Zou het Theresialyceum positief staan tegenover samenwerking tussen basisscholen en middelbare scholen in de regio Tilburg, dit met het oog op aansluiting van de verrijkingsklasprogramma's voor de leerlingen van groep 8 van de basisschool en de middelbare school?
- Vraag 15:** Zou een samenwerkingsverband van basisscholen of middelbare scholen bovenschoolse plusklassen op kunnen zetten in de regio Tilburg?

Bijlage 10

INTERVIEW WSNS TILBURG

(directeur WSNS Tilburg, schooljaar 2012/2013)

In het kader van mijn onderzoek naar de inhoud van de plusklaslessen voor leerlingen van groep 8 van twee basisscholen en één middelbare school in de regio Tilburg en de samenwerking tussen scholen op dit gebied, wil ik u een aantal vragen stellen die betrekking hebben op de samenwerking tussen scholen en het opzetten van bovenschoolse plusklassen.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

- Vraag 1:** Wanneer is WSNS Tilburg zich bezig gaan houden met de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen en het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen?
- Vraag 2:** Kunt u mij daar wat meer over vertellen?
- Vraag 3:** Wanneer heeft WSNS Tilburg het Steunpunt Hoogbegaafdheid opgericht?
- Vraag 4:** Kunt u mij iets meer vertellen over het Steunpunt Hoogbegaafdheid?
- Vraag 5:** Wanneer heeft WSNS Tilburg Intermezzo opgezet?
- Vraag 6:** Kunt u mij meer vertellen over Intermezzo en de achtergrond van deze keuze?
- Vraag 7:** WSNS Tilburg heeft dit schooljaar de Leonardoklassen in de regio Tilburg overgenomen onder de naam Talent. Wat heeft gezorgd voor deze omslag?
- Vraag 8:** Met Intermezzo en Talent biedt WSNS Tilburg aanvullende leerstof voor hoogbegaafden die belemmerd worden in hun ontwikkeling. Maar in de regio Tilburg lijkt er ook behoefte te zijn aan aanvullende leerstof voor meer- en hoogbegaafden die niet zo zeer belemmerd worden in hun ontwikkeling, maar wel extra uitdaging nodig hebben. Een aantal basisscholen en een aantal middelbare scholen in de regio Tilburg organiseren plus- en verrijkingsklassen voor deze groep kinderen.
- Is WSNS Tilburg (een organisatie waar alle basisscholen in de regio Tilburg bij aangesloten zijn) geïnteresseerd in het opzetten van bovenschoolse plusklassen waar meer- en hoogbegaafde leerlingen van alle basisscholen in de regio Tilburg naar toe kunnen gaan?
- Vraag 9:** Hoe zou deze interesse zich kunnen uiten?
- Vraag 10:** Voor een aantal basisscholen is het organiseren van plusklassen té kostbaar. Bovenschoolse plusklassen kunnen kostenbesparend zijn en een flink aantal meer- en hoogbegaafde leerlingen de kans bieden om aan een plusklas deel te nemen. Bovendien kan expertise gedeeld worden. Ziet WSNS Tilburg voordelen en mogelijkheden in bovenschoolse plusklassen wat betreft kostenbesparing en het delen van expertise?

Vraag 11: Ziet u een rol weggelegd voor WSNS Tilburg om de selectie en plaatsing van hoogbegaafde leerlingen voor diverse verrijkkingsklasprogramma's van middelbare scholen te verzorgen?

Bijlage 11

Enquête plusklasleerlingen groep 8

(OBS de Blaak, 2011/2012):

grafische presentatie antwoorden

Fig. 4.1 (N=9)

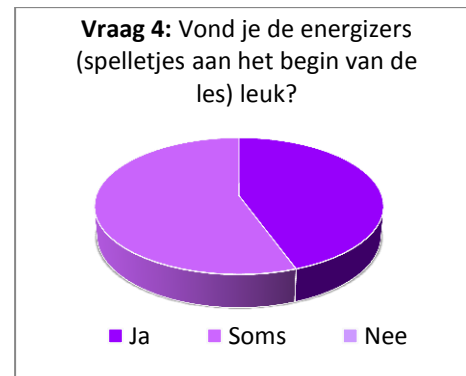

Fig. 4.2 (N=9)

Fig. 4.3 (N=9)

Fig. 4.4 (N=9)

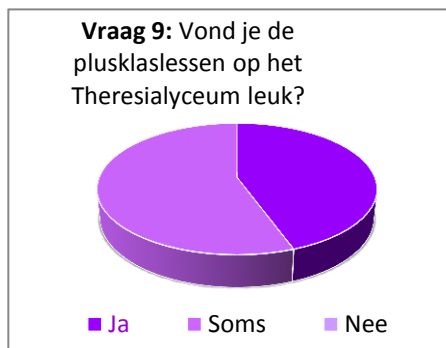

Fig. 4.5 (N=9)

Fig. 4.6 (N=9)

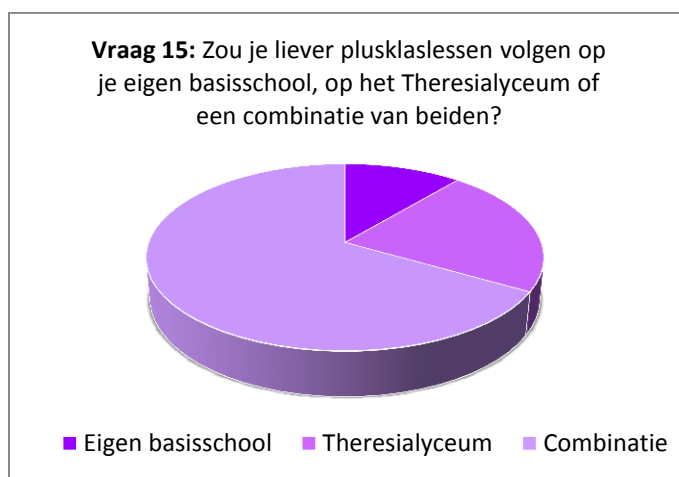

Fig. 4.7 (N=9)

Bijlage 12

Enquête verrijgingsklas

(schooljaar 2012/2013):

grafische presentatie antwoorden

Fig. 5.1 (N=12)

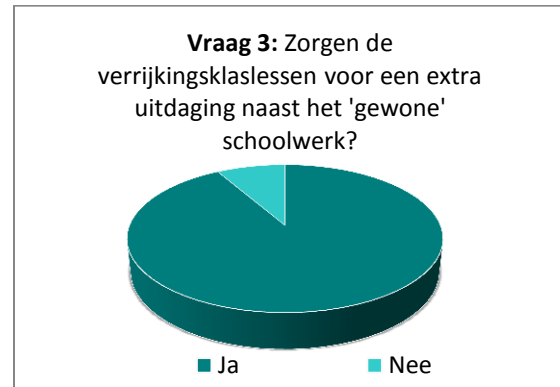

Fig. 5.2 (N= 12)

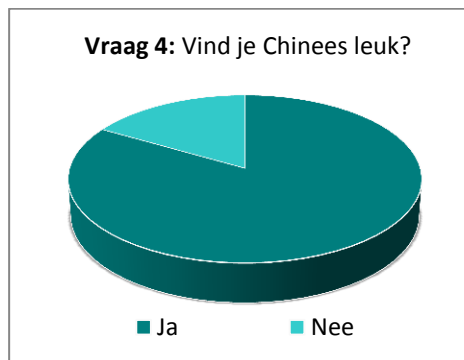

Fig. 5.3 (N=12)

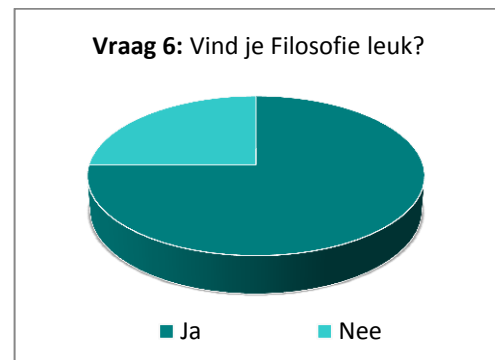

Fig. 5.4 (N=12)

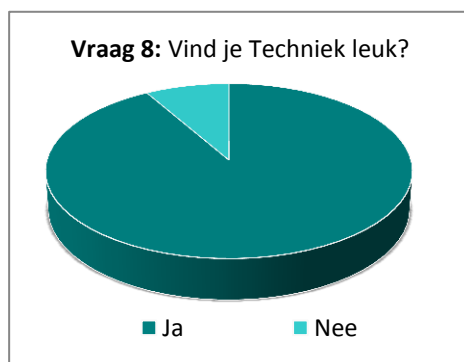

Fig. 5.5 (N=12)

Fig. 5.6 (N=12)

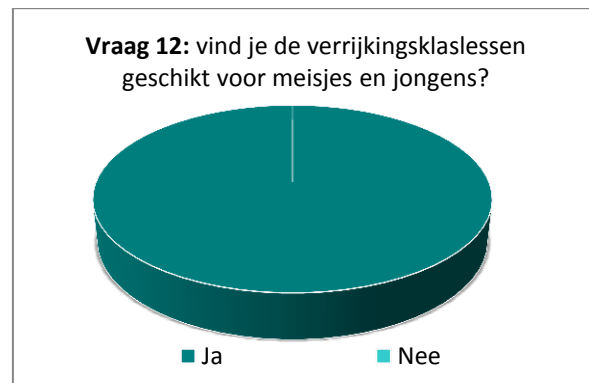

Fig. 5.7 (N=12)

Bijlage 13

Enquête plusklasleerkracht

(OBS de Blaak en BS de Kring, schooljaar 2011/2012):
grafische presentatie antwoorden

	Plusklasleerkracht OBS de Blaak	Plusklasleerkracht BS de Kring
Uitwisseling ervaringen vooraf	Ja	Nee
Uitwisseling ervaringen momenteel	Ja	Soms
Toelatingseisen plusklas	OBS de Blaak gaat uit van Cito/DLE ⁹ , leerrendementsgegevens uit ESIS ¹⁰ , een leerling moet minstens 1 jaar voorsprong hebben op rekenen en taal en minstens AVI E4 beheersen.	BS de Kring vraagt een IQ-test waar een IQ van rond de 130 uit komt of de leerling is hoogbegaafd volgens het DHH ¹¹ en heeft behoefte aan extra uitdaging in een peer-groep. Verder vraagt BS de Kring ondersteuning van ouders en leerkrachten uit de stamgroep en de leerling moet gemotiveerd zijn.
Zeggenschap deelname plusklas	Ik zelf	Het schoolteam
Plusklas groep 8	Plusklas voor bovenbouw en verrijkingsklas middelbare school (Tilburg).	Verrijkingsklas Sint-Oelbert Gymnasium (Oosterhout).
Inhoud plusklasprogramma	Filosofie, energizers, strategische leerspelletjes, samenwerkingsspelletjes en projectwerk.	Metacognitieve vaardigheden, filosoferen en het uitvoeren van een eigen onderzoek/project.
Overleg inhoud met middelbare scholen	Nee	Nee
Afstemming op middelbare scholen	Nee	Nee
Positief tegenover samenwerking met basisscholen en/of middelbare scholen bij opzetten plusklassen	Nee	Ja
Positief tegenover samenwerking met basisscholen en/of middelbare scholen betreffende aansluiting programma's	Ja	Ja

Tabel 6.1 (N=2)

⁹ DLE = Didactische Leeftijds Equivalent: “Eén DLE is wat de gemiddelde leerling na één maand onderricht op de basisschool onder de knie heeft. Een schooljaar omvat circa 10 maanden onderricht, zodat een DLE van 10 overeenkomt met wat de gemiddelde leerling op het einde van het eerste leerjaar of groep 3 heeft bereikt.” (www.wikipedia.org, mei 2013).

¹⁰ ESIS: “ESIS is het meest moderne en meest complete leerlingadministratie- en leerlingzorgprogramma in Nederland.” (www.rovict.nl, mei 2013).

¹¹ DHH = Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid: “Het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH) is een geïntegreerd instrument voor signalering, diagnostiek en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen. Het instrument is bedoeld voor leerkrachten en intern begeleiders van basisscholen.” (www.dhh-po.nl, mei 2013).

Bijlage 14

Enquête docent verrijkingsklas

(schooljaar 2012/2013):

grafische presentatie antwoorden

	Verrijkingsklasdocent Theresialyceum
Uitwisseling ervaringen vooraf	Nee
Uitwisseling ervaringen momenteel	Nee
Zeggenschap deelname verrijkingsklas	Schoolteam en schoolleiding
Overleg inhoud met basisscholen	Nee
Afstemming op basisscholen	Nee
Positief tegenover samenwerking met basisscholen en/of middelbare scholen bij opzetten plusklassen	Ja
Positief tegenover samenwerking met basisscholen en/of middelbare scholen betreffende aansluiting programma's	Ja

Tabel 6.1 (N=1)

Bijlage 15

Literatuurlijst

Alferink, T. (2008). *Hoogbegaafd of hoogintelligent? Steunpunt Hoogbegaafde Leerlingen, begeleiding aan basisscholen*. Tilburg: Fontys Hogeschool voor Pedagogiek.

Betts, G. & Neihart, M. (1988). Profiles of the gifted and talented. *Gifted Child Quarterly*, 32(2), 447-452. Thousand Oaks: Sage Publications.

Bruin-de Boer, A.L. de & Kuipers, J. (2004). *Het SiDi R-protocol: voor signalering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs*. Leeuwarden: Eduforce.

Dijkma, S.A.M. (2008). *Stimuleren excellentie basisonderwijs*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Drent, S. (2002). Ruimte creëren voor meer uitdaging: compacting en verrijking van het leerstofaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 41. 5, 259-265.

Drent, S. & Gerven, E. van (2002). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma.

Education and Training Committee—Parliament of Victoria (2012). *Inquiry into the education of gifted and talented students*. Melbourne: Victorian Government Printer.

Ellis, A. (1998). *Moeten maakt gek*. Amsterdam: Ambo/Anthos.

Gagné, F. (2000). Understanding the Complex Choreography of Talent Development Through DMGT-Based Analysis. In: Heller, K.A., Mönks, F.J., Sternberg, R.J. en Subotnik, R.F. (red.), *International Handbook of Giftedness and Talent* (2nd ed.). Oxford: Elsevier Science Ltd.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic books.

Gerven, E. van. (2007) & Drent, S. (2007). *Het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid* (tweede druk). Assen: Van Gorcum.

Gerven, E. van (2011). *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

Hamstra, D., Boer, G. de, Loman, E. & Aarntzen, D. (2007). *Begaafdheidsprofielen PO. Verslag van de pilot*. Amersfoort: CPS.

Hoop, F. de & Janson, D.J. (1993). *Omgaan met (hoog)begaafde kinderen: een andere kijk op (hoog)begaafdheid in school en gezin*. Baarn: HB uitgevers.

Jong, P. de & Berg, I.K. (2004). *De kracht van oplossingen*. Lisse: Hartcourt.

Kieboom, T. (2007). *Hoogbegaafd—Als je kind (g)een einstein is*. Tiel: uitgeverij Lannoo nv.

Kolb, D. A. & Fry, R. (1975.) Toward an applied theory of experiential learning. In: Cooper, C. (red.), *Theories of Group Process*. London: John Wiley.

Lange, R. de, Schuman, H. & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen /Apeldoorn: Garant.

Lips, C.J.M. (2012). Betoog: *De plusklas versterken door samen te werken!* Tilburg: Fontys OSO.

Mönks, F.J. & Ypenburg, Y. (1995). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school* (2e druk). Alphen a/d Rijn: Samson.

Mooij, T. (1991). *Schoolproblemen van (hoog)begaafde kinderen*. Muiderberg: Coutinho.

Mooij, T. & Fettelaar, D. (2010). *Naar excellente scholen, leraren, leerlingen en studenten*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.

Ontwikkelgroep Surplus-Begaafdencentrum. (2005). *Begaafdheid in beweging*. Bodegraven: MHR.

Reis, S.M. & Renzulli, J.S. (2005). *Curriculum compacting. An easy start to differentiating for high-potential students*. Waco: Prufrock Press.

Renzulli, J.S. (1985). The three ring conception of giftedness. A developmental model for creative productivity. In: Sternberg, R.J. & Davidson, J.E. (red.), *Conceptions of giftedness* (53-92). New York: Cambridge University Press.

Sousa, D.A. (2009). Underachieving Gifted Students. In: *How the Gifted Brain Learns* (2nd ed.), (187-201). Thousand Oaks, CA: Corwin.

Steenbergen-Penterman, N., Koopmans-Noorel, A. van, Smolenaers, L. & Houkema, D. (2012). *Kansen voor talent*. Enschede: SLO.

Wittenboer, C. van den (2010). *Presentatie IBnetwerk Opmaat*. Tilburg: OBS de Blaak.

www.dhh-po.nl

www.docstoc.com/docs/80870199/Gagns-Differentiated-Model-of-Giftedness-and-Talent-DMGTEN2K_

www.eindproject-lv.blogspot.nl/2013/02/logo-schetsen-en-ontwerp-13-14.html

www.hoogbegaafdheid.slo.nl/hoogbegaafdheid/theorie/heller/

www.members.home.nl/stoffele/uitgebreid_artikel.html

www.persoonlijke-leerstijl.com/images/leercyclus-kolb.gif

www.rijksoverheid.nl/nieuws/2008/10/30/den-haag-loopt-voorop-met-onderwijs-aan-hoogbegaafden.html

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/ondersteuning-hoogbegaafde-leerlingen

www.rosenbrandcoaching.nl/hoogbegaafdheid/oudercoaching

www.rovict.nl/?main=esiswebbasedinfo

www.ru.nl/fsw/cbo/nascholing-onderwijs-o/nascholing-onderwijs/onderdelen-onderwijs/post-intiele/

www.theresialyceum.nl/Leerlingen/TOM/abid/136/Default.aspx

www.vps.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=1

www.wikipedia.org/wiki/Didactische_leeftijdsequivalent

Ziegler, A. & Heller, K.A. (2000). Conceptions of Giftedness from a Meta-Theoretical Perspective. In: Heller, K.A., Mönks, F.J., Sternberg, R.J. en Subotnik, R.F. (red.). *International Handbook of Giftedness and Talent* (2nd ed.). Oxford: Elsevier Science Ltd.